

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
İŞLETME

LİSANS BİTİRME TEZİ

Bankalarda operasyonel risk yönetimi

Hazırlayan
Mehrab Kerimli
1417.01009

BAKÜ 2018

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
İŞLETME

LİSANS BİTİRME TEZİ

BANKALARDA OPERASYONEL RİSK YÖNETİMİ

Hazırlayan

Mehrab KERİMLİ

1417.01009

Danışman

Öğr.Gör Habil ALİYEV

BAKÜ 201

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

Kafedra “İqtisadiyyat və İşlətmə”

TƏSDİQ EDİRƏM

" ____ " _____ 2018

BURAXILIŞ İŞİ ÜZRƏ VERİLMİŞ TAPŞIRIQ

“Türk Dünyası İşlətmə” fakültəsinin Biznesin idarə edilməsi (işlətmə)

ixtisası üzrə təhsil alan tələbəsi

Mehrab Kerimli Mehdi

Diplom işinin rəhbəri

Öğr.Gör Həbil Aliyev Aydın

1. İşin mövzusu

Bankalarda Operasyonel Risk Yönetimi

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti tərəfindən təsdiqlənsin

“ ____ ” _____ 2018 il

No

2. Tələbənin sona yetirdiyi işin kafedraya təhvil müddəti : 8 ay

3. İşin məzmunu və həcmi (izahı, hesabı və eksperimental hissəsi, yeni təhlilə ehtiyacı olan müəssisələr) Özet, Giriş, Birinci bölüm, İkinci bölüm, Üçüncü bölüm, Sonuç, Kaynakça

4. Buraxılış işi üçün lazımi materiallar

Frank Knight, (1921), Risk, Uncertainty, Profit (Erişim tarihi: 06.02.2018)

<http://banker.az/banklarda-riskl%C9%99rin-novl%C9%99ri-giris/> (Erişim tarihi: 14.03.2018)

https://en.wikipedia.org/wiki/Operational_risk (Erişim tarihi: 16.03.2018)

https://www.credit-suisse.com/governance/doc/operational_risk.pdf (Erişim tarihi: 18.03.2018)

https://www.investopedia.com/terms/o/operational_risk.asp (Erişim tarihi: 22.03.2018)

Sadigov, Huseynov, Zeynalov, Kurumsal Finans, Bakü, 504 (Erişim tarihi: 25.02.2018)

Mir-Bəşirova, Quliyeva, Banklar haqqında: Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi (Erişim tarihi: 10.11.2017)

<http://banco.az/az/indikator> (Erişim tarihi: 14.11.2017)

<http://banco.az/az/news/bank-haqqinda-ilkin-anlayis> (Erişim tarihi: 21.10.2017)

<http://banco.az/az/news/investment%20banking-nedir> (Erişim tarihi: 22.10.2017)

<http://banker.az/bankciligin-inkisaf-tarixin%C9%99> (Erişim tarihi: 25.12.2017)

<http://banker.az/banklarin--novl%C9%99ri-movcuddur/> (Erişim tarihi: 12.01.2018)

<http://economy.gov.az> (Erişim tarihi: 09.03.2018)

http://www.accessbank.az/az/page/risk_management (Erişim tarihi: 02.05.2018)

<http://www.ekodialog.com/Makaleler/bankaciligin-tarihsel-gelisimi.html> (Erişim tarihi: 20.12.2017)

http://www.ziraatbank.az/risklerin_idare_edilmesi/emeliyyat_riski (Erişim tarihi: 06.05.2018)

<https://afb.az/az/search?q=emeliyat+riski> (Erişim tarihi: 12.05.2018)

<https://agbank.az/az/about-bank/riskl-rin-idar-edilm-si/> (Erişim tarihi: 10.05.2018)

<https://az.wikipedia.org/wiki/Bank> (Erişim tarihi: 29.10.2017)

https://az.wikipedia.org/wiki/Bazel_II (Erişim tarihi: 24.03.2018)

https://az.wikipedia.org/wiki/Risk_menecment (Erişim tarihi: 18.03.2018)

<https://bankavrasiya.az/> (Erişim tarihi: 13.05.2018)

<https://paratic.com/ticari-bankacilik-nedir-gorevleri-nelerdir/> (Erişim tarihi: 15.01.2018)

<https://www.asb.az/> (Erişim tarihi: 16.05.2018)

<https://www.bankrespublika.az/> (Erişim tarihi: 13.05.2018)

<https://www.cbar.az/pages/about-us/history/> (Erişim tarihi: 07.01.2018)

<https://www.yapikredi.com.az/> (Erişim tarihi: 15.05.2018)

Sanchez, Luis; Ceske, Robert; Hernandez, Jose (1 December 2000). "Quantifying Event Risk: The Next Convergence". *Journal of Risk Finance* (Spring 2000). (Erişim tarihi: 30.03.2018)

5. Qrafik materiallarının siyahısı dəqiq göstəricilərlə (vacib cədvəl, çertyojlar, yaxud qrafiklər, nümunələr və s.) 2 cədvəl, 4 qrafik

6. Buraxılış işi üzrə məsləhətçinin soyadı, adı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi (diplom işinin ona aid olan hissəsini göstərməklə)

Dr. Nurhodja Akbulaev Nazirhodja

7. Buraxılış işinin təqdimi üzrə təqvim planı:

Sıra No	İşin hissələrinin adı	Qurtarma faizi (yerinə yetirilmə)	İşin yerinə yetirilmə müddəti	
			plan üzrə	faktiki
1.	Bölüm (Ekim 2017 – Ocak 2018)			
2.	Bölüm (Şubat 2018 – Nisan 2018)			
3.	Bölüm (Mayıs 2018)			

Buraxılış işinin rəhbəri _____
imza

Məsləhətçi _____
imza

Tapşırığı imza üçün qəbul etdim _____
(tələbənin imzası)

Tapşırığın qaytarılması tarixi “ _____ ” _____ 2018

Qeyd 1. Buraxılış işi üzrə verilmiş tapşırıq 2 nüsxədən ibarətdir. Nüsxənin biri tələbəyə verilir, ikincisi kafedrada qalır.

2. Hazırlanmış buraxılış işini tapşırıqla birlikdə tələbə DAK təqdim edir.

BURAXILIŞ İŞİNİN PLANI

TUTANAK

ÖZET

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ

GRAFİKLER LİSTESİ

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKA KAVRAMI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE

AZERBAYCAN'DA BANKACILIK SEKTÖRÜ

1.1. BANKA KAVRAMI

1.2. BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.3. AZERBAYCANDA BANKACILIK SEKTÖRÜ

İKİNCİ BÖLÜM

OPERASYONEL RİSK

2.1. RİSK KAVRAMI

2.2. OPERASYONEL RİSK

2.3. OPERASYONEL RİSKE BAZEL YAKLAŞIMI

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AZERBAYCAN BANKALARINDA OPERASYONEL RİSK

YÖNETİMİ UYGULAMASI

3.1. ACCESS BANKASINDA OPERASYONEL RİSK

3.2. ZİRAAT BANKASINDA OPERASYONEL RİSK

3.3. AGBANK'TA OPERASYONEL RİSK

3.4. AFB BANKASINDA OPERASYONEL RİSK

3.5. BANK AVRASIYA'DA OPERASYONEL RİSK

3.6. BANK RESPUBLİKA'DA OPERASYONEL RİSK

3.7. YAPI KREDİ BANK AZERBAYCAN'DA OPERASYONEL RİSK

3.8. ASB BANKASINDA OPERASYONEL RİSK

SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA

ÖZET

Küreselleşen ve teknolojinin büyük bir hızla geliştiği, finansal gelişmelerin ve değişikliklerin çoğaldığı dünyada bankaların da önemi giderek artmaktadır. Artık bankalar her bir ülkede en önemli kurumlardan biri konumundadırlar. Dünyanın gelişmesiyle beraber doğal olarak bankacılıkta da büyük değişiklikler meydana gelmiştir. En kolay bir tanımlama ile bankaların para satan işletmeler olduğu söylenebilir. Bankaların kredi işlemlerinde bulunması, insanların paralarını saklaması için bankaya yatırması ve bankanın adeta müşterilerin paralarını koruması en önemli fonksiyonlarıdır. Fakat bazı durumlarda bankalar da bir tehlikeyle karşı karşıya kalabilirler. Günlük hayatımızda olduğu gibi bankacılıkta da bu durum “risk” kavramıyla ifade edilmektedir. Risk gelecekte bankanın amaçlarını etkileyebilecek, bankanın karşısına çıka bilecek ve olumsuz sonuç yarata bilecek durumlardır. Birçok bankanın faaliyetini uzun süre içerisinde sürdürmeyi becerememesinin nedeni de risktir. Her bir banka karşılaşılabileceği risklere karşı önlemler almalıdır. Riskin karşısını almaya ve azaltmaya yönelik bu önlemler risk yönetimi kavramını oluşturur. Risk yönetimi işletmelerin faaliyetleri sırasında ortaya çıkabilecek risklerin önceden dikkatli bir şekilde ve detayları ile tanımlanması, değerlendirilmesi, ve bu riskleri minimize edecek veya tam olarak ortadan kaldıracak önlemlerin alınmasıdır. Bu çalışmanın içerdiği bölümlerde Bankacılık, Azerbaycan bankacılık sektörü, Bankaların karşılaştığı riskler ve risk yönetimi ve risk türlerinden biri olan operasyonel risk ve operasyonel riskin nasıl yönetilmeye çalışıldığı, hangi önlemlerin alındığı çeşitli bankalar üzerinden değerlendirilecektir.

İÇİNDEKİLER

TUTANAK.....	i
ÖZET.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKA KAVRAMI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE AZERBAYCANDA BANKACILIK SEKTÖRÜ

1.1. BANKA KAVRAMI.....	2
1.1.1. BANKANIN TANIMI.....	2
1.1.2. BANKACILIKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	3
1.1.3. BANKACILIKLA İLGİLİ İŞLEMLER.....	4
1.1.4. BANKA TÜRLERİ.....	5
1.1.4.1. MERKEZ BANKALAR.....	5
1.1.4.2. TİCARİ BANKALAR.....	6
1.1.4.3. YATIRIM BANKALARI.....	8
1.2. BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	11

1.3. AZERBAYCANDA BANKACILIK SEKTÖRÜ.....	13
---	----

İKİNCİ BÖLÜM

OPERASYONEL RİSK

2.1. RİSK KAVRAMI.....	21
2.1.1. RİSKİN TANINI.....	21
2.1.2. RİSKİN ÖZELLİKLERİ.....	23
2.1.3. RİSKİN TURLER.....	24
2.1.4. RİSK YÖNETİMİ.....	26
2.2. OPERASYONEL RİSK.....	28
2.2.1. OPERASYONEL RİSKİN TANIMI.....	28
2.2.2. OPERASYONEL RİSKTEN KAYNAKLANAN OLAYLAR.....	30
2.2.3. OPERASYONEL RİSKE BASEL YAKLAŞIMI.....	30
2.2.4. OPERASYONEL RİSK YÖNETİMİ.....	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OPERASYONEL RİSK YÖNETİMİN AZERBAYCAN BANKALARINDA UYGULAMA

3.1. ACCESS BANKASINDA OPERASYONEL RİSK.....	34
--	----

3.2. ZİRAAT BANKASINDA OPERASYONEL RİSK.....	36
3.3. AGBANK'TA OPERASYONEL RİSK.....	38
3.4. AFB BANKASINDA OPERASYONEL RİSK.....	39
3.5. BANK AVRASIYA'DA OPERASYONEL RİSK.....	41
3.6. BANK RESPUBLİKA'DA OPERASYONEL RİSK.....	42
3.7. YAPI KREDİ BANK AZERBAYCAN'DA OPERASYONEL RİSK.....	43
3.8. ASB'DA OPERASYONEL RİSK.....	45
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	47
KAYNAKÇA.....	48

TABLÖLƏR LİSTESİ

Tablo 1. Azərbaycan bankalarının 2017 yılı sonucu göstergeleri.....

Tablo 2. Operasyonel riskin kaynakları.....

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. 2017 yılında varlıkların hacmine göre en güçlü beş banka.....

Grafik 2. 2017 yılında kredi portföyü hacmin göre en güçlü beş banka..

Grafik 3. 2017 yılında mevduat portföyü hacmine göre en güçlü beş

Banka.....

Grafik 4. 2017 yılında sermaye hacmine göre en güçlü beş banka.....

KISALTMALAR

ACMB	Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası
M&A	Merger and Acquisitions
UBS	Union Bank of Switzerland
JP Morgan	John Pierpont Morgan
M.Ö.	Milattan önce
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
RSCA	Risk Self-Control and Assesment
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BİS	Bank for International Settlements
BCBS	Basel Committee on Banking Supervision

GİRİŞ

Tüm dünyada olduğu gibi finans sektöründe de yıllar geçtikçe önemli değişimler yaşanmıştır. Piyasalar gelişmiş, bankaların müşterilerine sundukları ürün ve hizmetlerde de büyük değişimler olmuştur. Bunların hepsi bankaların faaliyetlerini önemli derecede etkilemektedir. Bu nedenle bankanın operasyonel faaliyetleri sürekli bir değişim gösterir ve bu da bankanın iş süreçlerine çok önemli derecede etki eder. Günümüzde banka yöneticilerinin en büyük sorunlarından birisi bu gelişmelerin ve değişimlerin getirebileceği olumsuz etkilere yani risklere önlem almaktır. Zarara uğrama tehlikesi olarak ifade edilebilen risk kavramının çeşitli türleri mevcuttur.

Bu tez çalışması üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Banka kavramı, Azerbaycanın Bankacılık sektörü ve tarihsel gelişimi hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde risk kavramı ve riskin türlerinden biri olan operasyonel risk incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Azerbaycanda çeşitli bankalarda operasyonel riskin nasıl yönetildiği araştırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKA KAVRAMI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE AZERBAYCAN’ DA BANKACILIK SEKTÖRÜ

1.1. BANKA KAVRAMI

Modern dünyada bankalar her bir ülkenin en önemli kurumlarından biri olarak görülmektedir. Bankalar en basit bir ifadeyle para satan işletmelerdir. Ana gelirleri parayla ilgili hizmetlerden oluşmaktadır. Banka kavramının üzerinde durulan net bir tanımı yoktur ve bununla ilgili bir çok tanımlamalar mevcuttur. Aşağıdaki alt bölümlerde bu tanımlardan bazıları ve bankacılıkla ilgili bazı temel kavramlar açıklanacak, bankaların türleri ve hangi işlemlerde bulundukları hakkında geniş bilgiler verilecektir. (<http://banco.az>, 2017)

1.1.1. Bankanın Tanımı

Banka, gerçek ve tüzel kişilerden mevduat ve diğer geri ödeme fonlarının çekilmesi, kendi adına ve kendi hesabına kredilerin verilmesi, aynı zamanda müşteriler adına devir ve mutabakat işlemleri yapan finansal ve kredi kuruluşudur. Yasal statü açısından tüzel kişidir. Diğer bir tanıma göre ise, banka, nakit tahsilatı, kredilerin verilmesi, para yerleşimlerinin gerçekleştirilmesi, para emisyonu, çeşitli menkul kıymetlerin ihracı ve b. fonksiyonları yerine getiren ticari kuruluştur (<https://az.wikipedia.org>, 2017). Bankaların ana görevi alacaklılardan borçlulara, alıcılardan satıcılara nakit akışına aracılık yapmaktır. Bu kuruluşların en büyük önemi ise kredi alışverişinde güveni sağlamasıdır.

1.1.2. Bankacılıkla İlgili Bazı Temel Kavramlar

Banka holding şirketi: Bankacılık lisansına sahip olan bir ve ya daha fazla yardımcı bankası olan, faaliyeti genel müdürlüğünün bulunduğu ülkenin Bankacılık Düzenleme Kurul tarafından düzenlenen ve kontrol edilen şirkettir.

Banka şubesi: Tüzel kişi olmayan, bankanın konumu dışında bulunan, yükümlülükleri için bankanın kendisinin sorumlu olduğu, bankaya izin verilmiş bankacılık faaliyetinin tümünü ve ya bir kısmını uygulayabilen bankanın bir bölümüdür.

Bankanın temsilciliği: Tüzel kişi olmayan, bankanın konumu dışında bulunan, bankacılık faaliyetlerinde bulunmaya yetkisi olmayan, sadece onun çıkarlarını temsil eden ve koruyan bankanın bir bölümüdür.

Bankacılık lisansı: Kanun tarafından öngörülen şekilde verilen, gerçek ve tüzel kişilerden mevduat ve diğer geri ödenebilir fonların çekimi, kendi adına ve kendi masrafları doğrultusunda kredi temin etmek ile ilgili faaliyetleri, ayrıca müşterilerin talimatlarına göre nakit para alışverişinde bulunması ile ilgili faaliyetleri gerçekleştirmek için münhasır hak veren özel bir sözleşmedir.

Banka kredisi: Bağlanan sözleşmeye uygun olarak geri iade edilmesi, belirli bir süre içerisinde (sürenin uzatılması hakkı ile) ve faizler (komisyon ücretleri) ödenmesi koşulu ile, teminatlı ve ya teminatsız belli bir miktarda borç verilen nakit paradır.

Depozito: Belirlenmiş şartlar altında ve zamanı geldiğinde geri iade edilmesi gereken ve bu amaçla bankaya yatırılan nakit para miktarıdır.

Temerrüt: Bir borcun yerine getirilmemesi, özellikle de bir kredinin geri ödenmemesi ve mahkemeye kadar götürülmesidir.

Cari hesap: Paranın önceden haber verilmeden çekilebileceği bir banka hesabı veya bina topluluğuna sahip bir hesap, tipik olarak sık mevduatlar ve çekle para çekme işlemleri için aktif bir hesap anlamına gelmektedir.

Vade uyumsuzluğu: Gelecekteki yükümlülükleri yerine getirmek için elde tutulan varlıkların vade süresiyle uyumlu olmadığı bir finansal kurum veya şirketin finansal bir durumudur.

Mir-Bəşirova, Ş.Quliyeva, Azərbaycan Respublikasının Qanunvericiliyi: C.Mir-Bəşirova, Ş.Quliyeva, 2017

1.1.3. Bankacılık Faaliyetleri

Bankalar çok sayıda faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Genel olarak bankacılık faaliyetleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Mevduat çekmek ve borç alanlarla yapılan anlaşmaya göre kredi vermek.
- Müşterilere ve muhabir bankalara yerleşim yapmak ve nakit hizmet sağlamak.
- Yabancı müşteriler ve muhabir bankalar dahil olmak üzere müşteri ve muhabir bankalarının hesaplarını açmak ve sürdürmek.
- Mevduat ve katılım fonu kabulü.
- Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri.
- Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri.

- Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri.
- Kredi kartları, banka kartları ve seyahet çekleri gibi ödeme araçlarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri.
- Yatırım danışmanlığı işlemleri.
- Portföy işletmeciliği ve yönetimi.
- Faktöring ve forfaiting işlemleri.
- Finansal kiralama işlemleri.
- Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık işlemleri.

1.1.4. Banka Türleri

Bankalar esas olarak 3'e ayrılmaktadır:

- Devlet bankaları (Merkez bankaları)
- Ticari bankalar
- Yatırım bankaları

1.1.4.1. Merkez Bankaları

Her bir ülkede bankacılık sektörünün en önemli kısmını merkez bankaları kapsamaktadır. Bu bankaların isimlendirilmesi ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir: Ulusal Banka, Kamu Bankası, Devlet Bankası, Emisyon Bankası vb. Bazı ülkelerde ise sadece ülkenin ismi ile ilgili olarak, örneğin, İtalyan Bankası, Japon Bankası vb. gibi isimlendirilir.

Azerbaycan Merkez Bankası 11 şubat, 1992 tarihinde kurulmuştur. 10 aralık, 2004 tarihli “Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası hakkında”

Azerbaycan Cumhuriyetinin Kanununa göre Merkez bankasının faaliyetinin temel amacı kendi yetkileri çerçevesinde fiyat istikrarını sağlamaktır. Bankalar öz kaynaklarını ve yabancı kaynaklarını kullandıktan sonra, Merkez Bankası son borç verme görevini yapar. Merkez bankasının faaliyetleri ve görevleri aşağıdakilerdir:

- Devletin para ve maliye politikalarını tanımlamak ve uygulamak;
- Nakit sirkülasyonunu düzenlemek;
- Krediyi düzenlemek ve denetlemek;
- Yabancı para birimlerine göre manatın resmi döviz kurunu düzenli olarak belirlemek ve ilan etmek;
- Mevzuata uygun olarak döviz düzenleme ve kontrolü işlemlerini uygulamak;
- İktisadi ve finansal konularda devletin danışmanlığını yapmak;
- Piyasada önleyici ve düzeltici tedbirler almak;

1.1.4.2. Ticari Bankalar

Piyasa ekonomisi koşullarının hakim olduğu diğer ülkelerdeki gibi Azerbaycanda da ticari bankalar iki aşamalı bankacılık sisteminin ikinci aşamasını oluşturur. Ticari bankalar ülkede kredi kaynaklarının esas bölümünün toplanmasına hizmet eder ve müşterilere mali-kredi hizmetlerinin tümünü sunar. Ülkede parasal düzenin sağlanması ve ekonomik faaliyetlerin ilerlemesi görevi merkez bankası ile birlikte aynı zamanda ticari bankalara da ait olmaktadır. Adından da görüldüğü gibi bu bankaların öncelikli amacı kardır. Bu yüzden normal işletmelere de

benzerler. Ticari bankaların asıl görevi para yaratmaktır. Borçluya kredi vererek, bankalar ek ödeme kapasitesi olan talep yaratırlar. Ticari bankaların görevi, kredilerde aracılıktır. Onlar bu görevi işletme fonları dolaşım sürecinde geçici olarak serbest bırakılan paraların ve özel şahısların gelirlerinin yeniden tahsisi yoluyla gerçekleştirirler. Günümüzde ticari bankalar müşterilerine 200-e kadar çeşitli banka hizmetleri gösterme imkanına sahiptirler.

Ticari bankaların fonksiyonlarını kısaca aşağıdaki gibi gösterebiliriz:

- Sermaye birikimi ve seferberliği;
- Aracılık;
- Depozito fonksiyonu;
- Para ödemelri ve hesaplaşma;
- Menkul kıymetlerin çıkarılması ve yerleştirilmesi;
- Danışmanlık hizmeti.

(Reyhan Əsgərova – Pul, kredit və banklar, Bakı, 2007: 28)

(<http://banker.az/kommersiya-banklarinin-funksiyalari-v%C9%99-strukturu/>, 2018)

Bazı yazarlar ise ticari bankaların fonksiyonlarını daha geniş gösterirler: Mevduat, kredi, sigorta, banka yatırımcısı, sigortacı, yatırım planlaması, para emisyonu vb. (Z.Məmmədov – “Pul, kredit və banklar” Bakı, 2006).

Ticari bankaların faaliyetindeki başarının büyük bir kısmı onların yapısına bağlıdır. Ticari bankalar için esasen aşağıdaki yapı karakteristiktir:

İdari-yönetim organları;

- Genel kurul toplantısı

- Yönetim kurulu
- Gözlem kurulu

Bankanın fonksiyonel hizmetleri;

- Ekonomik yönetim
- Mevduat yönetimi
- Hesapların yönetimi
- Menkul kıymetlerin yönetimi
- Döviz işlemlerinin yönetimi
- Kasa işlemlerinin yönetimi
- Uluslararası ilişkilerin yönetimi

Mevduat bölümü;

Kredi bölümü;

Bankanın dahili hizmetleri;

- Örgütsel yönetim
- İnsan kaynakları yönetimi
- Muhasebe
- Kontrol ve iç denetim

(<http://banker.az/kommersiya-banklarinin-funksiyalari-v%C9%99-strukturu/>, 2018)

1.1.4.3. Yatırım Bankaları

Yatırım bankacılığı – herhangi bir bankanın diğer bir işletme, devlet veya kurumlar için sermaye oluşturulması ile ilgilenen özel bir departmandır.

Yatırım bankaları farklı işletmeler için borç verilmesinde, menkul kıymetlerin emisyonuna veya alım-satımına, şirketlerin birleşmesi ve yeniden kurulması işlerini gerçekleştirmeye yardım eder, hem enstitüler hem de kişisel yatırımcılara broker hizmetleri sunar. Yatırım bankaları aynı zamanda ihraççılar için hisselerin yerleştirilmesi ile ilgili danışmanlık (consulting) ve kılavuzluk hizmetlerini yerine getirir.

Bir çok yatırım bankaları ya büyük banka kuruluşlarının ortakları ya da uzmanlaşmış yardımcılarıdır ve zaman geçtikçe popülerlik kazanmışlardır. Bunlardan en büyükleri Goldman Sachs, Morgan Stanley, JPMorgan Chase, Bank of America, Merrill Lynch, Deutsche Bank bankalarıdır. Genel olarak bakıldığında yatırım bankaları geniş ve karmaşık finansal işlemlerde bulunurlar. Bunlar, konsalting işlemlerinden, müşterilere birleşme, trading (ticaret) vb. işlemlerde yardımcı olmaya kadar bir çok işlemleri kapsamaktadır.

M&A nedir? Birleşme ve Satınalmalar.

M&A (Merger and Acquisitions) ingilizceden gelen bir terimdir ve esasen iki şirketin birleşmesini öngörür. Merger iki şirketin bir yeni şirket oluşturmak için birleşmesi anlamına gelirken, Acquisition bir şirketin diğer bir şirketi satın alması anlamına gelir ve bu zaman yeni bir şirket ortaya çıkmaz. Örneğin: UNİBANK 15 Ekim 2002 tarihinde iki önde gelen ticari bankanın – MBANK (1992) ve PROMTEXBANK-ın (1994) birleşmesi sonucu kurulmuştur.

Gelişmiş finansal piyasaya sahip ülkelerde birleşme ve satınalmalar, yatırım bankası için çoğu durumda esas gelir kaynaklarından biri rolünü oynamaktadır. Çoğu Azerbaycan bankaları ve finansal grupları bu gelişim

aşamasına gelmemişleridir, ama yakın gelecekte yatırım bankalarının birleşme ve satınalma hizmetlerine talebin meydana geleceğini beklemek mümkündür. Artık uzun bir süredir uzmanlar Azerbaycan banka sektöründe karşıdaki yıllarda en az bir kaç bankanın birleşeceğini ve büyük bankalar tarafından küçük bankaların satın alınacağı tahminini ileri sürmektedirler.

Bazı yatırım bankaları:

Barclays: Ünlü Britanya bankası kendi gelirlerinin büyük bir kısmını uluslararası finans sektöründe kazanmaktadır. Banka diğerleri ile kıyaslamada 2008-2009 yıllarındaki krizi zor geçirmede ve Britanya hükümetinin yardımını kabul etmediğini bildirdi.

Deutsche Bank: Bu büyük alman bankası da Barclays gibi kendi büyük perakende bölümünü sıfırdan kurdu. Bankanın merkez binasının Frankfurta olmasına rağmen esas güç ve gelir kaynağı Londradır.

UBS: İsviçre bankası olsa da, 1990-lı yıllarda anglo-amerikan yatırım şirketleri olan Warburg ve Dillon Read tarafından alınmıştır. Finansal kriz zamanı çok büyük kayıplar yaşamış ve bu yüzden İsviçre hükümeti karşısında rapor vermek zorunda kalmıştır.

Credit Suisse: UBS-in en önemli rakiplerinden biri, 2008 olaylarından sonra ciddi imaj kaybına maruz kalsa da, sonuçta, krizin bankanı daha da güçlendirdiğini söyleyebiliriz.

JP Morgan: Amerikan brokerliğinin “mavi kanı”. Kredi bumu (kredi patlaması) dönemlerinde Chase Manhattan perakende bankası tarafından alınmıştır. Finansal kriz ve onun siyasi sonuçlarını bir çok piyasa katılımcılarından daha iyi geçmiştir.

Goldman Sachs: Çoğu zaman en akıllı yatırım bankası olarak gösterilir.

Morgan Stanley: Goldman Sachs gibi net yatırım bankalarıdır, ama zaman getikce her ikisi gerektiğinde ABD hkmetinden yardım alabilmek için geleneksel banka holdinglerine evrildiler.

1.2. BANKACILIğIN TARİHSEL GELİşİMİ

Tarihte bankacılık faaliyetlerinin başlangıcı M.Ö. 3500 yıllarına kadar uzanmaktadır. Mezopotomya’da Uruk kenti yakınlarındaki “Kızıl Tapınak (M.Ö. 3400-3200)” bilinen en eski banka yapısıdır (Ataş, 1966: 7). Antik Babil, Mısır ve Yunanistanda bankacılık faaliyetlerinin olduğu tarihi kaynaklardan bilinmektedir. Mevduatların kabul edilmesi ve kredilerin verilmesi gibi ilk bankacılık faaliyetleri M.Ö. 2000-ci yıllarda Babil’de gerçekleşmiştir. İlk bankalar tapınaklar, ilk bankerler ise dini militanlar olmuştur. M.Ö. 210-cu yılda Romada sarraflarla ilgili bir karar kabul edildi. Bu karara göre politik tartişmalar ve kamu yönetimi ile ilgili tartişmaların yapıldığı forum katında sarraflar için özel bir bölüm ayrılacaktı. Bu sebepten dolayı “banka” sözcüğü İtalyanca “banco” kelimesinden gelmiştir. İlk bankerler sayılan Lombardiyalı Yahudiler bankacılık işlemlerini, pazarlara koydukları birer masa (banco) zerinde yaparlardı (Parasız, 2001: 5).

Orta ağ’da insanlar çoğunlukla altın ve gümüş paralar kullanıyorlardı. Ancak bu tehlikeliydi ve her zaman bu paralar alınabilirdi. Alışverişi güvenli ve rahat bir hale getirmek için, insanlar metal paralarını yerel bir kuyumcuya verir ve ondan makbuz alırdılar. Tüccarlar bu makbuzları bir ödeme aracı olarak grrdler çünkü bu makbuzları

istedikleri zaman dükkanlarında altınla değişebilirlerdi. Zamanla bu makbuzlar tüccarlar ve gezginler arasında yaygınlaştı, çünkü büyük miktarlarda metal para taşımaktan özgür oldular. Bazen kuyumcularda çok fazla para birikirdi. Onlar birikmiş olan altının bir kısmını diğer insanlara faizle borç verirdiler. Bu da modern bankacılığın başlangıcıydı.

Modern bankacılık 1587 yılında Venesiya'da Banco de Rialto'nun kurulmasıyla başladı. Bu bankada para alınır ve hesabı bulunanların gerektiği zaman paralarının karşılığında çek yazmaları sistemi uygulanıyordu.

İlk organize banklar orta çağda kurulmuş ve uzun bir süre içerisinde bankacılık sistemi sadece ticari bankalar olarak faaliyet göstermiştir. Ancak sonralar para emisyonlarının düzenlenmesi başta olmak üzere bazı sebeplerden dolayı merkez bankalarının kurulması önemli bir konuya çevrilmiştir. Merkez bankası düşüncesi, pazarın ve finans sektörünün gelecekteki gelişiminin ülkenin düzenleyici kurulu olan merkez bankasız mümkün olmadığını ortaya çıkaran pazar ilişkilerinin ortaya çıktığı ülkelerde oluşmuştur.

Çoğu batı ülkelerinde 19. yüzyılın ortaları ve 20.yüzyılın başlarında merkez bankasının fonksiyonları belli bankalarla gerçekleştiriliyordu. İlk merkez bankası 1668 yılında kurulmuş olan İsveçin Riksbank bankasıdır. Daha sonra, İngiliz hükümetinin Fransa ile savaşta borç ihtiyacı oldu ve bu zaman hükümete borcun verilmesine yardım etmek için birkaç büyük Londra tüccarı tek bir ortak hisse senedi bankası oluşturmak üzere birleşti. Bir süre sonra bu banka gösterdiği hizmet için 1694 yılında banknot açma yetkisine sahip oldu. Böylece İngiltere bankası kurulmuş oldu.

Daha sonra diğer ülkelerde merkez bankası kuruldu: Fransada 1800,

Hollandada 1814, Danimarkada 1818, Japonyada 1882 (Nippon Ginko), Kanadada 1934 (Bank of Canada) yıllarında ilk bankalar açılmıştır. Zaman geçdikçe Merkez Bankalar ekonomik faaliyetlerinin genişlemesine, üniter devletciliyin güçlenmesine ve devletin ekonomik sektörlerde etkisinin artırılmasına önemli katkı yaparak ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip oldu ve statü kazandı.

Merkez Bankalarının gelişmesinde en önemli faktör batı ülkelerinde kağıt paranın piyasaya sürülmesi ve bunun için bir merkeze ihtiyacın duyulması ile ilgilidir. İlk dönemlerde aynı ülkede birden fazla ticari banka banknot ürettiyordu. Örneğin; 1871 yılında Almanyada, para tedavülü amacıyla kurulmuş olan Prusya Bankası (Prussian Bank) ile birlikte banknot emisyon eden 30-a yakın banka faaliyet gösteriyordu. 1957 yılında Almanyada Merkez Bankası görevini Bank Deutscher Lander ve bölge merkez bankaları (Land Central Banks) yerine getiriyordu. Bölge merkez bankaları bağımsızlardı ve merkez bankası sistemini meydana getirdiler. 1957 yılında Bank Deutscher Lander ve bölge merkez bankaları birleşerek Federal Almanya Merkez Bankasını oluşturdular.

1.3. AZERBAIJAN'DA BANKACILIK SEKTÖRÜ

Azerbaycan'da ilk küçük kredi kurumları 1908 yılında kurulmuştur. 1909-1913 yıllarında küçük kredi kurumlarının sayısı şöyle değişmiştir: 1909 yılında dokuz, 1910 yılında on iki, 1911 yılında beş, 1912 yılında kırk iki, 1913 yılında ise on dokuz küçük kredi kurumu faaliyete başlamıştır. Nihayet, 1914 yılında H.Z.Tağıyev ve M.Nağıyevin aktif katılımı sayesinde 3 milyon ruble değerinde sermayesi olan Bakü Tüccar Bankası açıldı.

Bankanın konseyine ulusal sermayenin üyelerinden H.Z.Tağıyev (konseyin başkanı), Ş.Əsədullayev, A.Əhmədov, S.Z.Tağıyev, A.Q.Tağıyev, yönetim kurulunun üyeliyine M.Nağıyev (yönetim kurulu başkanı), F.B.Rüstəmbəyov, denetim komisyonuna ise Ə.Ə.Kərimov, M.Ə.Miriyev dahil oldular. Banka tesisçilerinin en esas amacı sanayi ve ticaret işletmelerine ve ilk önce de girişimcilere büyük miktarda finansal yardımın gösterilmesi idi. Bakü Tüccar Bankasının kurulması ve faaliyeti Azerbaycanda kredi sisteminin gelişmesinde ulusal sermayenin payının artmasına olanak vermiştir.

Azerbaycan'da bankacılık sektörü 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra gelişmeye başlamıştır. Ancak Azerbaycan Cumhuriyetinin bankacılık sisteminin hukuki olarak yapılanması 1991 yılında ülkenin bağımsızlığının kazanılmasından sonra başlamıştır. 1992 yılında “Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez bankası” ve “Azerbaycan Cumhuriyetinde bankalar ve bankacılık işlemleri hakkında” kanunların kabul edilmesi ile birlikte bankacılık sisteminin yasal ve düzenleyici çerçevesinin temeli atılmıştır. Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyetinin bankacılık sisteminin kurulması ve gelişiminin ilk aşamasında banka sektörüne girmenin liberal koşullarıyla karşılaşılmıştır. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 10 Ocak 1992 tarihli kararnamesine geçmiş SSCB Dış İlişkiler Bankası yerinde Azerbaycan Uluslararası Bankası kuruldu. 11şubat, 1992 yılında ise Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası kurulmuştur.

Bankacılık sektörü, Azerbaycan finans sektörünün en önemli bölümü olarak görülmektedir. Günümüzde bankalar varlıklarının ve sermayesinin hacmine, bölgesel kapsamına göre diğer finansal araçları defalarca üstelemektedir.

Şu anda ÷lkede piyasa koşullarına esaslanan iki aşamalı bankacılık sistemi (birinci aşamada Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası, ikinci aşamada ise ticari bankalar ve banka olmayan kredi kurumları) faaliyet göstermektedir.

Azerbaycan Cumhuriyeti bağımsızlık kazandıktan sonra piyasa ekonomisine geçiş nedeniyle ekonominin tüm bölümlerinde olduğı gibi bankacılık sisteminde de liberal reformlar uygulanmaya başladı. Reformların ilk aşamasında devlet bankalarının yeniden yapılanması ve güçlendirilmesi işlemleri gerçekleştirildi ve özel bankacılık sisteminin kurumsal biçimlenmesi sağlandı. Bu aşamada, düşük sermaye gereksinimleri, sisteme erişim için son derece serbest koşullar tanımlandı ve bankacılık faaliyetlerini düzenlemek için yumuşak ayarlama araçları uygulandı. Bu süreçler sonucunda bankacılık sistemi kurumsallaşmış ve özel bankaların sayısı artmaya başlamıştır. 1996'dan itibaren, asgari sermaye ihtiyacındaki kademeli artış, küçük bankaların birleşmesi ve kapanmasıyla sonuçlanmıştır.

Bankacılık reformlarının bir sonraki aşamasında, 2000 yılından başlayarak özel bankaların yoğun yeniden yapılandırılması, bankacılık sisteminin sürdürülebilirliğinin güçlendirilmesi ve finansal aracılık işlevinin iyileştirilmesi için gerekli şartları yaratmıştır.

Özel bankaların asgari sermaye gereksiniminin Merkez Bankası tarafından artırılması ve konsolidasyon sürecinin teşviki, özel bankacılık sisteminin sermaye tabanını güçlendirdi ve bankacılık sisteminin genişlemesini sağladı.

2002 yılından beri bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılmasının önemli bir aşaması başlamıştır. Başarılı bir petrol stratejisinin mantıksal sonucu olarak, büyük petrol gelirlerinin ülkeye akınını ve dolayısıyla bankaların finansal kaynaklarının etkin bir şekilde stratejik amaçlara aktarılmasına hazır olmalarını dikkate alarak yeni, 2002-2005 yıllarını kapsayan kalkınma stratejisi hazırlandı. Stratejinin temel amacı, petrol gelirlerinin petrol dışı sektöre verimli ve güvenli dönüşümü, nüfus ve bölgeler için bankacılık hizmetlerine erişim imkanlarını artırmak ve bu temelde yoksulluğun azaltılması için bankacılık sisteminin finansal aracılık fonksiyonunun geliştirilmesi, sürdürülebilirliğinin ve güvenilirliğinin güçlendirilmesi, bankacılık hizmetleri pazarında serbest ve sağlıklı rekabet ortamını sağlamaktır. Belirlen iş stratejik hedeflere ulaşmak için, bankacılık faaliyetlerinin yasal çerçevesinin iyileştirilmesi ve uluslararası standartlara getirilmesi, bankacılık sisteminin güvenilirliğinin artırılması, bankacılık hizmetlerine erişim imkanlarının artırılması, piyasa disiplininin güçlendirilmesi ve etkin bankacılık denetimi gibi özel görevler belirlenmiş ve yapılmıştır.

(http://azerbaijan.az/portal/Economy/BankSystem/bankSystem_01, 2018).

Günümüzde Azerbaycan'da 30 banka faaliyet göstermektedir. Bunlardan 2'si devlet (Azər-Türk Bank, Azərbaycan Beynəlxalq bankı), 28'i ise özel ticari bankadır.

Aşağıdaki tabloda Azerbaycandaki bankaların 2017 yılı son çeyreğine ait olan göstergeleri verilmiştir: (tüm göstergeler AZN'le verilmiştir).

Tablo1. Azərbaycan bankalarının 2017 yılı sonucu göstergeleri.

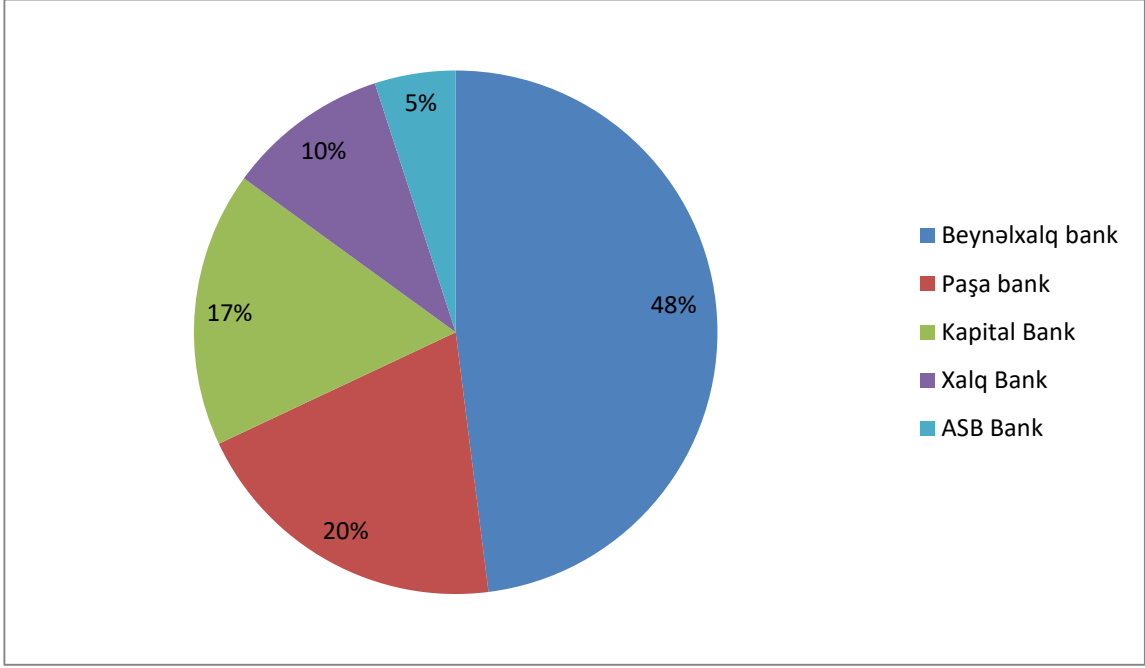
Bankanın ismi	Varlıklar	Sermaye	Kredi portföyü	Mevduat portföyü	Kar
Ziraat Bank Azərbaycan	186666	66	67884	80128	4063
Yapı Kredi Bank Azərbaycan	427291	73	146008	329820	10110
Xalq Bank	1813647	260	1312223	1170910	17607
VTB Bank Azərbaycan	397211	40	281176	47094	4753
Unibank	601841	63	280086	355907	4044
Turanbank	477316	59	206771	227343	-725
Rabitəbank	510851	44	200355	21335	-11563
Paşa Bank	3551787	402	943099	2821982	58994
Nikoil Bank	437331	75	291046	229226	-2709
NBC Bank	204125	74	154396	56839	2914
Muğanbank	480177	69	349071	201754	-6341
Kapital Bank	3184537	326	1243981	2361975	94840
Gunay Bank	192210	60	139499	86062	4099
Expressbank	314339	144	167608	144933	2026

Beynəlxalq Bank	8695106	948	1784359	5155461	806004
Bank Silk Way	480383	326	424028	241813	1600
Bank Respublika	702144	326	214908	196637	-10518
Bank of Baku	399861	37	197695	241743	-35428
Bank BTB	268770	54	130936	90320	687
Bank Avrasiya	151224	59	85325	29648	6351
Azər Türk Bank	335157	54	119681	218307	1144
Atabank	625861	146	464034	329409	362
ASB Bank	628657	90	298830	628657	4357
Amrahbank	204771	45	95185	138419	-8601
AGBank	488403	47	282908	216622	-6688
AFB Bank	494620	67	218053	287814	-12186
Access Bank	844821	69	503503	399815	-56830

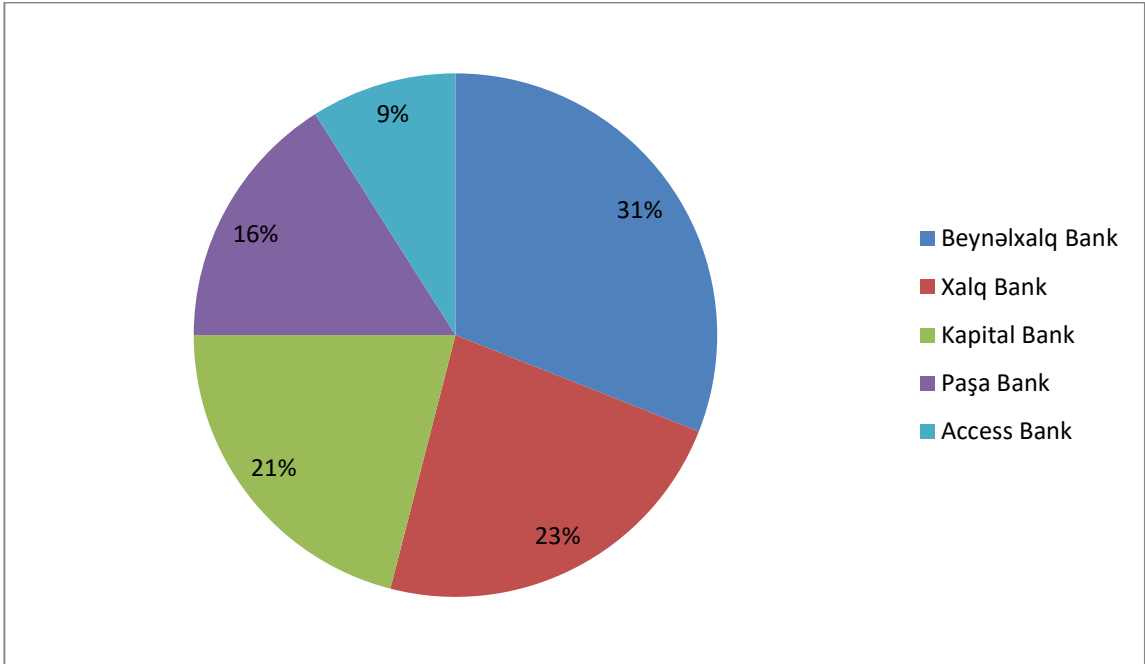
Kaynak:(<http://banco.az>, 2018).

Bu verilere göre 2017 yılında Azerbaycanın en güçlü bankaları aşağıdaki gibi şekillenmiştir:

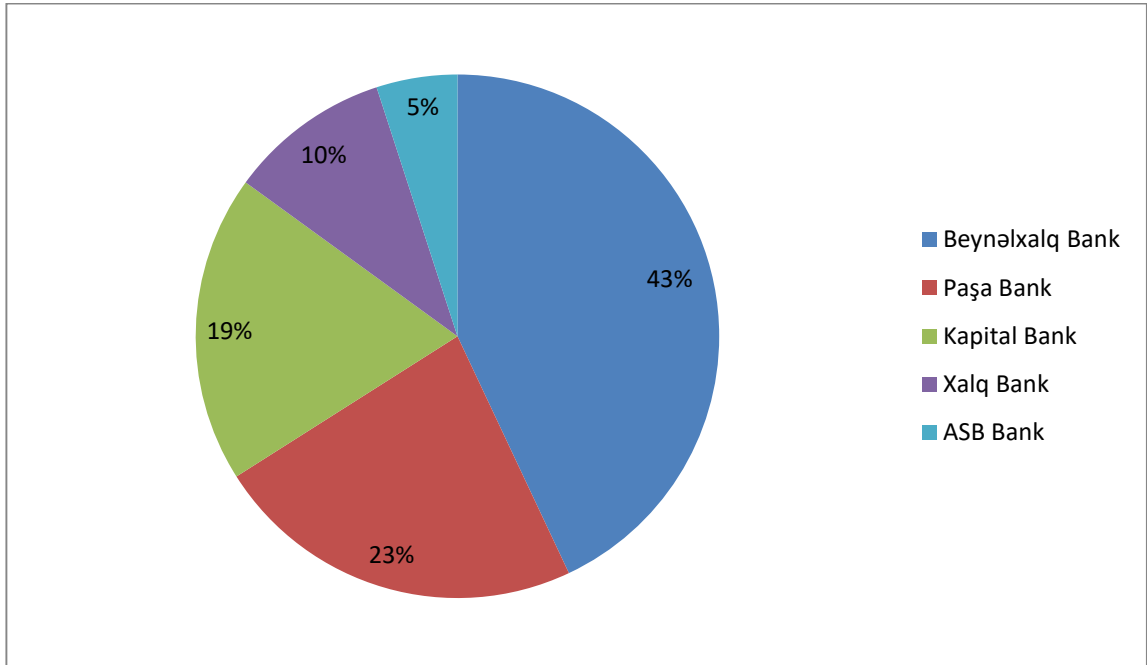
Grafik 1. Varlıkların hacmine göre en güçlü 5 banka:

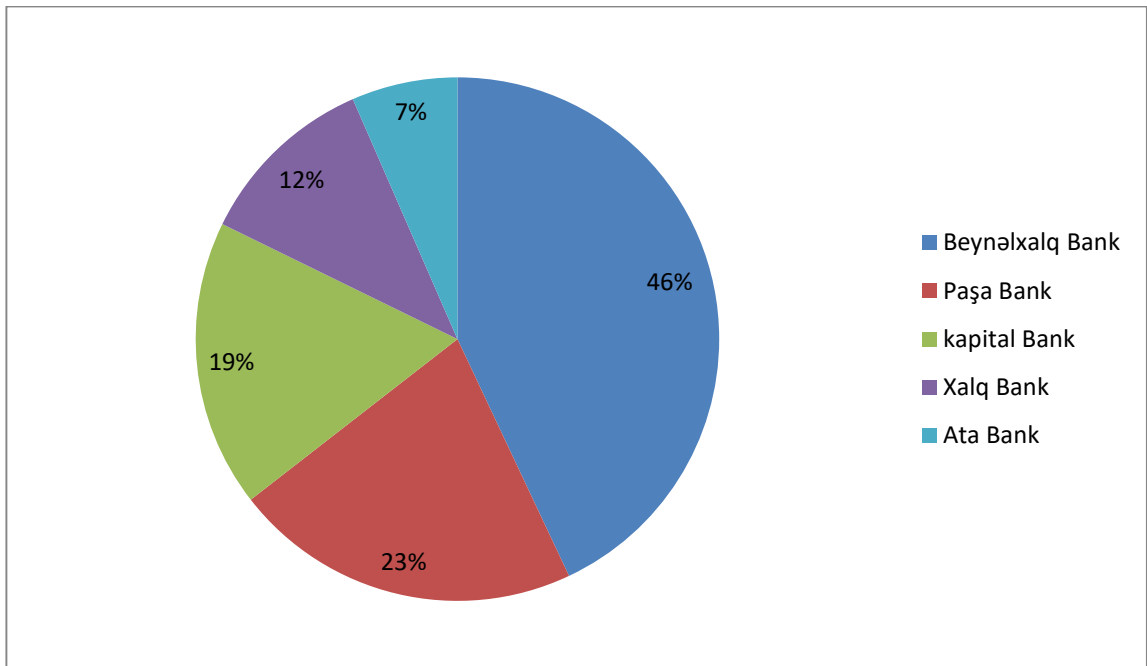
Grafik 2. Kredi portföyü hacmine görə en güclü 5 banka:

Grafik 3. Mevduat portföyü hacmine göre en güçlü 5 banka:

Grafik 4. Sermaye hacmine göre en güclü 5 banka:

(<http://banco.az/az/news/2017-ci-ilin-en-guclu-5-banki>, 2018)

İKİNCİ BÖLÜM

OPERASYONEL RİSK

2.1. RİSK KAVRAMI

Risk banka yöneticilerinin karşısında duran duran en büyük sorunlardan biridir. Risk gelecekte gerçekleşme ihtimali olan ve bankayı olumsuz yönde etkileyebilecek olaylardır. Risk belirsizliktir ve bu belirsizlik bizi her zaman izlemektedir. Literatürde risk kavramının kesin bir tanımı yoktur ve risk ile ilgili bir çok tanımlamalar mevcuttur. Aşağıdaki alt bölümde bu tanımlardan bazıları açıklanmıştır.

2.1.1. Riskin Tanımı

Risk, değer ifade eden bir mülk, fon, zaman vb. kaybolması, istenmeyen bir olayın meydana gelmesi ya da beklenen bir olayın gerçekleşmemesi olasılığıdır (wikipedia.org, 2018). Risk, her hangi bir eylemin sonucuna 100% emin olmadığında ortaya çıkar.” Risk” kavramı karmaşık, bazen de birbiriyle çelişen süreçlerden oluşan bir olay olduğundan, pratik kullanım sırasında bir dizi girişimciler tarafından uygun düzeyde dikkate alınmadığından onun tanımının ve öğelerinin gösterilmesinde çeşitli çelişkili ve karışık fikirler vardır.

“Risk” kavramının ekonomik analizi hakkında bilgiler yirminci yüzyılın başında, Amerika Birleşik Devletlerinin (ABD) araştırmacıları tarafından yazılmış literatürde bulunmuştur. İlk kez, ABD’li araştırmacı Frank Knight tarafından bilimsel literatüre getirilmiş ve onun “Risk, Belirsizlik ve Gelir” (1921) isimli çalışmasında risk ekonomik kategori olarak yorumlanmıştır.

F.Knight’a göre risk ölçüle bilen belirsizliktir. Eğer bu gün yapılan bir faaliyet sonucunda gelecekte oluşa bilecek kayıp, ya da karın nicel ya da nitel olarak ölçülmesi mümkündürse, bu belirsizlik risk olarak açıklanabilir ve bu sebepten sigortalananabilme ihtimali vardır. (Frank Knight, Risk, Uncertainty, Profit, 1921).

M.Sadigov, A.Huseynov ve V.Zeynalov’un yazmış olduğu “Kurumsal Finansman” ders kitabında risk, ekonomik faaliyetin uygulanması sürecinde olumsuz finansal sonuçlara neden olan olayların meydana gelme olasılığı olarak açıklanmıştır. Geniş anlamda risk, belirsiz ama kesinlikle olumsuz (belirsizlik veya mevcut bilgilerle beklenen sonucun elde edilememesi ihtimali) sonucu olan durum olarak gösterilmiştir.

Dar anlamda ise risk, planlanan herhangi bir adımın negatif, istenmeyen, dezavantajlı, uygunsuz, yararsız bir sonucunun olması ihtimalidir. (Sadigov, Huseynov, Zeynalov, Kurumsal Finans, Bakü 504s.).

Genel olarak risk kavramına ait fikirleri özetlemek amacıyla riski ifade eden aşağıdaki görüşleri göstermek mümkündür:

Ekonomide risk:

Beklenmeyen kayıpların oluşması tehlikesi, olumsuz koşullar nedeniyle beklenen gelirin elde edilememesi ihtimalidir. Kayıplar denirken, maddi, emek, finansal kayıplar amaçlanmıştır. Belirsizlik, riskin oluşmasının karakteristik sebebidir. Risk ortamında herhangi bir olay hem gerçekleşebilir, hem de gerçekleşmeyebilir. Bu olay gerçekleşirse üç olası ekonomik sonuçtan birisini yaratabilir:

- Olumsuz etki (kayıp ortaya çıkar);

- Sıfır sınır (Hiç bir şey değişmez);
- Olumlu etki (kar elde edilebilir).

Böylelikle, risk derken, açıkca tanımlanmış bir gözlem periyodu sırasında (örneğin, operatif planlama döneminde) stratejik hedeflerin başarısını olumsuz yönde etkileyebilecek iç ve dış koşullar anlaşılmaktadır.

2.1.2. Riskin Özellikleri

Riskin bazı karakteristik özellikleri vardır:

- Belirsizlik: Risk, yalnızca olaylar bir kaç yönde gelişme olasılığı olduğunda mevcuttur.
- Zarar: Risk, yalnızca olayların gidişatının kayıba (zarara), ya da diğer negatif sonuçlara neden olma olasılığı olduğunda mevcuttur.
- Analiz imkanı: Risk, yalnızca olayın “bekleyenler”i tarafından sübjektif bir fikir oluştuğunda ve geleceğe yönelik olayların nitelik ve nicelik olarak değerlendirilmesi durumunda ortaya çıkar.
- Önemlilik: Beklenen olay Pratik öneme sahip olduğunda ve en az bir tarafın çıkarlarını içerdiğinde risk vardır.

Bunların yanı sıra riskin en önemli özelliği her zaman mevcut olmasıdır.

Riskler her türlü faaliyetin kendine özgü bir eseridir, hiç bir şeye 100% emin olamayız. “Eğer her şey yolunda gidiyor gibi görünüyorsa dikkat edin, mutlaka ters giden bir şeyler vardır”.

2.1.3. Riskin Türleri

Bankalar diğer şirketlere göre daha fazla sorumluluk sahibidir. Çünkü bankalar kendi sermayeleriyle birlikte, vatandaşların ve diğer şirketlerin varlıkları üzerinden de işlem yaparlar. Bankaların en büyük değeri güvenilir olmalarıdır. Olumsuz bir durum ortaya çıktığında kaybolan güveni geriye getirmek çok zordur. Bu nedenle bankalarda risk ölçümü ve yönetimi daha önemli bir konudur. Bu görevi herkesten daha iyi yapmaları gerekmektedir. Şimdi bankaların karşı karşıya geldikleri bazı risk türlerine açıklık getirelim:

- Finansal riskler: Bankaların günlük operasyonları, ana gelir kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Finansal pazar çok hassas bir pazardır. Birçok ekonomist finansal piyasaları “ekonomi barometrisi” (basınç ölçüm cihazı) olarak isimlendirmektedir. Böylece, ekonomideki krizler, ilk önce finansal piyasalarda kendini göstermektedir. Modern zamanda bankalar, vatandaşlara ve yatırım şirketlerine, sermayelerinin yaklaşık 200 katı kadar finansal işlem gerçekleştirme koşulları yaratmıştır. Bu zaman, küçük bir hata büyük komplikasyonlara neden olabilir. Aynı zamanda bankalar kalan paralarını finansal piyasalarda kendi adlarına faaliyet göstererek değerlendirirler. Bu nedenle, bankaların üzerine düşen yükümlülüklerden biri de finansal piyasaları öğrenmek, risklerin ölçülmesi ve yönetimidir. Bankalar ayrıca bu bilgileri müşterilerine hizmet biçiminde sunmak için de kullanabilirler. Her iki durumda da, bankanın büyük bir sorumluluğu vardır.

- Kredi riski: Bankaların diğer en sorumlu çalışması kredilerin verilmesidir. Kredi verilmesi zamanı müşterilerin maksimum seviyede kontrol edilmesine rağmen kredilerin geciktirilmesi ve umutsuz krediler tüm bankalar için gereklidir. Bankaların ana stok havuzları toplumun mevduatları tarafından oluşturulmaktadır. Bankaların borçlarını zamanında ödememe şansları olmadığından kredi gözetimi, umutsuz kredilerin teminine yönelik bir yedek fon oluşturulması, kredi verirken teminatların maksimum derecede kontrol edilmesi gibi hususların kontrol altında tutulması gerekmektedir.
- Döviz kuru riski: Günümüzde bankalar farklı para birimleri üzerinden işlem yapmakta ve döviz değişimi ile uğraşmaktadırlar. Döviz kuru günlük, hatta günde birkaç kez değişmektedir. Bu durumda, bankalar kur farkı nedeniyle zarara uğrayabilirler. Bu nedenle, bankalar kendilerini bu tür kayıplardan korumak için gerekli önlemler almalıdırlar.
- Faiz oranı riski: Faize duyarlı varlıkların değerlemesi önemli bir konudur. Banka çeşitli kaynaklardan, belirli faiz oranlarıyla fon temin etmekte ve bu fonları piyasaya arz etmekte ve aradaki faiz farkından kar elde etmektedirler. Bazı durumlarda piyasada faiz oranı düşebilir ve aradaki fark azala ve/veya negatife inebilir. Böylece faiz oranı riski doğar.
- Likidite riski: Söylediğimiz gibi, bankanın ana değeri onun güvencesidir. Banka her zaman borcunu zamanında ve tam olarak doğru bir şekilde yerine getirmelidir. Bu nedenle, bankalar her zaman nakit veya kısa vadeli nakit olabilecek varlıklara sahip olmalıdır.

Ancak bu, bankanın müşterilerine mümkün olan en yüksek düzeyde hizmet sunabileceği ve aynı zamanda alacaklılarına karşı yükümlülüklerini zamanında yerine getirebileceği bir düzeyde olmalıdır.

- Yatırım riski: Çoğu bankalar bir açık anonim şirket şeklinde inşa edilmiştir. Finansal piyasalarda hisse senedi satarak geniş bir yelpazede fon toplamaktadırlar. Satılan her hisse senedi, bankanın imajı, karı ve piyasadaki söz sahipliğinden etkilenir. Ayrıca bankanın müşterilerini de etkiler. Bu sebepten banka, ister hissedarlarını isterse de piyasadaki imajlarını korumak için riskleri dikkate almalıdır.
- Operasyonel risk: Bankalar birçok faaliyetlerde bulunmakla birlikte mevcut olan en son teknolojiyi de kullanırlar. Bir işçinin hatası veya sistemdeki bir arıza, şirkete büyük zararlar verebilir veya şirket büyük karlardan mahrum kalabilir.

(<http://banker.az/banklarda-riskl%C9%99rin-novl%C9%99ri-giris/>, 2018).

2.1.4. Risk Yönetimi

Risklerin karşısını almak ve onların olumsuz etkisinin hacmini azaltmak amacıyla her bir işletmede risklerin değerlendirilmesi ve kontrol edilmesi sistemi yaratılmalıdır. İşletmelerde riskin etkin yönetimi sisteminin oluşturulması işletme ile ilgili tüm şahısların çıkarlarını karşılamakla, onun faaliyetinin verimliliğinin sağlanması açısından önemli bir adımdır. Risk yönetimi istenmeyen sonuçların ortaya çıkması ihtimalinin azaltılmasına ve kararlar verilirken mümkün kayıpların en aza indirilmesine yönelik yönetim

kararlarının alınması ve uygulanması sürecidir. Risk yönetimi aşağıdaki amaçlara ulaşmayı öngörür:

- Riskleri yaratan esas nedenler ve faktörlerin araştırılması ve öğrenilmesi;
- Risklerin belirlenmesi, analizi ve değerlendirilmesi;
- Yapılan değerlendirme esasında karar alınması;
- Riske karşı yönetici etkilerin hazırlanması;
- Risklerin uygun seviyeye indirilmesi;
- Risklerin yönetimi ile ilgili öngörülen programların gerçekleştirilmesinin organize edilmesi;
- Planlanan işlerin icrasının kontrol edilmesi;
- Risk ile ilgili kararların sonuçlarının analizi ve değerlendirilmesi.

Risk yönetimi sisteminin uygulanması işletmelerin istikrarlı bir şekilde gelişmesinin sağlanmasına, riskli durumlarda karar almanın öneminin yükseltilmesine ve finansal durumun iyileştirilmesine olanak sağlar. Bu bakımdan, risk yönetimi sisteminin işletmenin günlük yönetim sistemine entegrasyonuna çalışılmalıdır. Bu sebepten modern dünyada bir çok işletmelerde risk yönetimi sisteminin uygulanmasına özellikle önem verilir. Risk yönetiminin bir çok uygulama alanı vardır ve onlardan bazıları aşağıdakilerdir:

- Strateji, operasyon ve bütçe planlaması;
- Ekoloji ve çevrenin korunması;
- Bilgi güvenliği;
- Projelerin yönetimi;
- Kurumsal yönetim vb. (<http://economy.gov.az>).

2.2. OPERASYONEL RİSK

Operasyonel risk bankaların en çok karşı karşıya kaldıkları ve en tehlikeleri risk türlerinden biridir. Aşağıdaki alt bölümlerde operasyonel riskin tanımı, türleri ve operasyonel riskin nasıl yönetildiği açıklanmıştır.

2.2.1. Operasyonel Riskin Tanımı

Operasyonel risk, yetersiz ve başarısız iç süreçlere, insanlara, sistemlere ve dışsal olaylara dayanan ya da gerçekleşen kayıpların beklenenden farklı olmasından kaynaklanan değer kaybı riskidir. Operasyonel riskin incelenmesi iyi yönetime ve kalite yönetimine yakın geniş bir disiplindir. (https://www.credit-suisse.com/governance/doc/operational_risk.pdf, 2018).

Benzer şekilde, operasyonel riskler müşteri memnuniyetini, itibarını ve hissedar değerini etkilerken, diğer yandan iş volatilitelerini artırmaktadır. Diğer risklerin aksine (örneğin, kredi riski, piyasa riski, sigorta riski vb.) operasyonel riskler genellikle isteyerek yapılmaz veya gelire yönelmez. İnsanlar, sistemler, süreçler hatalı olduğu sürece, operasyonel risk tamamen ortadan kaldırılamaz. Operasyonel risk, birtakım risk toleransı (yani, hedeflerine ulaşmak için kabul edilen risk miktarı) seviyesinde kayıpların, beklenen faydalara karşı iyileştirme maliyetlerinin dengelenmesiyle belirlenen şekilde tutulabilmesidir. Küreselleşme, internetin genişlemesi ve sosyal medyanın yükselişi gibi daha geniş eğilimler ve dünya çapında daha fazla kurumsal sorumluluk için artan talepler, uygun operasyonel risk yönetimine olan ihtiyacı pekiştiriyor.

Basel 2 Komitesi operasyonel riski şöyle tanımlamıştır: “Yetersiz veya başarısız iç süreçler, insanlar, sistemler veya dış olaylardan kaynaklanan kayıp riski.” Ancak, Basel Komitesi, operasyonel riskin çeşitli anlamlara sahip bir terim olduğunu kabul eder ve bu sebeple, banka içi tanımda asgari unsurların dahil edilmesi şartıyla, bankaların kendi içsel tanımlarını benimsemelerine izin verilir.

(https://en.wikipedia.org/wiki/Operational_risk, 2018).

Operasyonel risk, bir şirketin belirli bir sektörde faaliyet göstermeye çalıştığı zaman aldığı riskleri özetler. Operasyonel risk, finansal, sistematik veya piyasa riski dahilinde bulunmayan risktir. Finansal ve sistematik risk belirlendikten sonra kalan, iç prosedür, kişiler ve sistemlerde meydana gelen arızalardan kaynaklanan riskleri içerir.

(https://www.investopedia.com/terms/o/operational_risk.asp, 2018).

Aşağıdaki tabloda operasyonel riski yaratan kaynakların açıklamaları yer almaktadır:

Tablo 2. Operasyonel riskin kaynakları.

İçsel ya da kriminal nedenler: -Hırsızlık, dolandırıcılık -Banka çalışanları ile müşteri arasında gizli hileli anlaşmalar -Banka şubelerindeki çalışanlar arasında gizli hileli anlaşmalar -Para aklama	İşlem süreci nedenleri: -Hatalı işlem -Zayıf dökümantasyon -Verilerin yanlış kaydedilmesi	Yönetim süreçleri: -İç denetimin engellenmesi -Yöneticilere eksik rapor sunulması -Deneyimli kredi biriminin dağıtılması
İnsan kaynakları: -Yetenek, psikolojik ve etik değer kusurlarının belirlenmesine yönelik testlerin başarısızlığı -Kayırmacılık -Beyin avcılar ile insan kaynakları çalışanları arasındaki ilişkiler	Teknolojik nedenler: -Yazılım programlarına yapılan yatırım riskleri -Teknolojik donanımın eskimesi -İhtiyaca uygun teknolojinin bulunamaması	Satış uygulamaları: -Yanlış yanıltıcı raporlar, demeçler
Yetkisiz işlemler: -Döviz ticareti -uygun teminat olmaksızın verilen kredi	Dışsal koşullar: -İktisadi daralma eğilimleri çalışanları olumsuz etkiler	Felaketler: -Sel, grev, terorist saldırıları

2.2.2. Operasyonel Riskten Kaynaklanan Olaylar

Eğer banka operasyonel riskle karşı karşıya kalırsa aşağıdaki sonuçlara maruz kalma ihtimaliyle de karşı karşıyadır:

- Varlıkların değerinin düşmesi;
- Maddi varlıkların zamanından önce silinmesi;
- Mahkeme ve diğer yetkili makamların kararına göre para ödemeleri;
- Bankanın hatası yüzünden müşterilerin ve çalışanların gördüğü zararı karşılamak için yapılan mahkeme dışı para ödemeleri;
- Ekonomik faaliyetlerin restorasyonu ve hataların, kazaların, doğal afet ve bu gibi olayların sonucunda meydana gelen zararların karşılanması için gereken maliyetler.

2.2.3. Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı

Gelişmiş ülkelerin Merkez Bankalarının birlikte kurmuş oldukları örgüt olan Uluslararası Hesaplaşmalar Bankası (BİS – “Bank for International Settlements”) 1974 yılında İsviçrenin Basel şehrinde “Basel Komitesi”ni kurmuşlardır. Bu kurum 1988 yılında bankaların ekonominin karşılaşılabileceği krizler karşısında dayanaklılığını sağlamak için bankaların toplam sermayesinin riskli varlıklara oranının 8%-den az olmamasının önemli olduğunu ilan etmiş ve aynı yılda “Basel-1” sözleşmesi adı altında sermaye yeterliliği ile ilgili uluslararası standartlar toplusu yayınlamıştır. Bu standartlar bankaların izlemelerinin önemli olduğu kriterleri belirlemektedir. Sonraki yıllarda teknolojinin de gelişmesi ile bankalar farklı risk kaynaklarını daha etkin bir şekilde belirleyebilecek ve piyasada risklerin hacmine göre Ekonomik Sermayenin Ayrılması (Economic Capital Allocation) metodolojisini kullanarak gereken sermayeyi ayıra bilecek seviyeye gelmesi ve piyasada yaşanan krizlerin sonucu olarak, Basel komitesi 1996 yılında yeni bir sözleşme üzerinde çalışmaya başladı. Yeni sözleşmenin esas amacı banka sektöründeki gelişmeye uyum sağlamak ve aynı zamanda, risklere uygun olarak sermayenin yerleştirilmesinde bankalar için esas olan yasaları uygulamaktan ibarettir. İlk versiyonu 1999 yılında

tamamlanan “Bazel-2” sözleşmesinin üçüncü (Basel 3rd Consultative Paper) versiyonunun da 2003 yılında yayınlanması ile sonlandırma aşamasına gelinmiş ve planlandığı gibi 2007 yılının başlangıcından itibaren uygulanmasına başlanılmıştır. (https://az.wikipedia.org/wiki/Bazel_II)

“Basel 2” nedir?

Yeni bazel sermaye Sözleşmesi (Basel 2), bankaların sermaye yeterliliğinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili Bazel Bank Kontrol Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision – BCBS) tarafından yayınlanan vey yakın zamanlarda bir çok ülkelerde uygulanması beklenen standartlar toplusudur.

“Basel 2” bankalarda risklerin etkin yönetimini ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliğinin ölçülmesinin etkililiğini artırmak ve bunun esasında sağlam bir banka sistemi kurmak ve finansal istikrarın sağlanmasına yardım etmek için önemli faktördür. “Basel 2”-in içerisinde sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı, maruz kalınan risklerin nasıl yönetileceği, sermaye yeterliliğinin nasıl değerlendirileceğinin ve topluma nasıl açıklanacağı ile ilgili gösterişler mevcuttur.

“Basel 2” üç esas konuyu kapsamaktadır:

1. Sermaye yeterliliği standardı
2. Kontrol ve düzenleme standardı
3. Piyasa disiplini standardı.

“Basel 2”-de “Basel 1”-de kabul edilen kredi ve piyasa risklerine ek olarak operasyonel risk de sermaye yeterliliğinin hesaplanmasına dahil edilmiştir. Üç ayrı seviyede uygulanabilecek bu standartlar, seviyeler ilerledikçe teknolojik bazın zorunluluğunu ve uygulama sırasında ortaya çıkacak problemleri kendisi ile birlikte getirir. Söylendiği gibi, bu standartların uygulamasındaki problemler nedeniyler ABD de dahil olmak üzere bir çok ülkelerde, standartların tüm bankalar yerine sadece sistemdeki büyük bankaları kapsamaması konusu tartışılmaktadır.

Basel Komitesi göre operasyonel risk, insanlar, sistemler, harici olaylar veya başarısız dahili süreçlerden kaynaklanan bir risktir. Basel Komitesi tarafından operasyonel riske karşılık asgari sermaye yükümlülüklerinin hesaplanması için üç farklı yaklaşım önerilmiştir:

- Temel gösterge yaklaşımı (İRB Approach)
- Standart yaklaşım (Standardised Approach)
- İleri ölçüm yaklaşımları (Advanced Approach)

Aşağıdakiler, Basel 2 yedi etkinlik türü kategorilerini her biri için bazı örneklerle listeler.

- 1) İç dolandırıcılık – varlıkların kötüye kullanılması, vergi kaçırma, pozisyonların kasıtlı olarak yanlış markalandırılması, rüşvet;
- 2) Dış dolandırıcılık – bilgi hırsızlığı, üçüncü taraf hırsızlığı ve sahtecilik;
- 3) İstihdam uygulamaları ve işyeri güvenliği – ayrımcılık, işçi tazminatı, çalışan sağlığı ve güvenliği;
- 4) Müşteriler, ürünler ve iş uygulamaları – piyasa manipülasyonu, uygunsuz ticaret, ürün kusurları, güven ihlalleri, hesapların çalkalanması;
- 5) Fiziksel varlıklara verilen hasar – doğal afetler, terörizm, vandalizm;
- 6) İş bozulması ve system arızaları – hizmet kesintileri, yazılım hataları, donanım hataları;
- 7) Yürütme, teslim ve süreç yönetimi – veri giriş hataları, muhasebe hataları, başarısız zorunlu raporlama, müşteri varlıklarının ihmali.

(https://en.wikipedia.org/wiki/Operational_risk, 2018).

2.2.4. Operasyonel Risk Yönetimi

Bankalar operasyonel risklerin karşısını almak için çeşitli faaliyetlerde bulunular. Her bir banka karşılaşılabileceği riskleri belirleyip, bunun için uygun önlemler almalıdır. Genel olarak, operasyonel risk yönetimi süreci, operasyonel risk için tanımlama, ölçme, izleme, raporlama, control ve azaltma aşamalarını içermelidir. Operasyonel riski modellemek için her biri kendi avantajları ve hedef uygulamaları ile seçim yapmak için bir dizi metodoloji vardır. Kurumunuzda kullanılacak olan metodolojinin nihai seçimi, aşağıdakiler de dahil olmak üzere bir dizi faktöre bağlıdır:

- Analiz için zaman duyarlılığı;
- Görev için istenen ve/veya mevcut kaynaklar;
- Diğer risk önlemleri için kullanılan yaklaşımlar;
- Beklenen sonuçların kullanımı (örneğin: sermayenin iş birimlerine tahsis edilmesi, control iyileştirme projelerine öncelik verilmesi, kurumunuzun riskleri ölçtüğü düzenleyicilerin karşılanması, operasyonel riskin daha iyi yönetilmesi için bir teşvik sağlanması vb.);
- Üst yönetim anlayışı ve taahhüdü;
- Öz değerlendirme gibi mevcut tamamlayıcı süreçler.

Sanchez, Luis; Ceske, Robert; Hernandez, Jose (1 December 2000). "Quantifying Event Risk: The Next Convergence". Journal of Risk Finance (Spring 2000).)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AZERBAIJAN BANKALARINDA OPERASYONEL RİSK YÖNETİMİ UYGULAMASI

Bu bölümde Azerbaycan'ın çeşitli bankalarında operasyonel risk yönetimi sürecinin nasıl yürütüldüğü açıklanmıştır.

3.1. ACCESS BANKASINDA OPERASYONEL RİSK

Azerbaycan Mikro Finansman Bankası 29 Ekim 2002 yılında Baküde kurulmuştur. 8 Eylül 2008 tarihinde banka ismini değiştirerek faaliyetine “AccessBank” olarak devam etmiştir. Baküde 16 ve bölgelerde 24 olmak üzere ülkede toplam 40 şubesi vardır. Access bankasının misyonu Azerbaycanda, bazı finansal hizmetlerin kıtlığı yüzünden kendi gelişiminde engellerle karşılaşan mikro, küçük ve orta işletmelere ihtiyacı olan finansal hizmetleri sunmaktır.

Aşağıdaki alt bölümlerde Access bankasında genel olarak risk, risk yönetimi ve konumuz olan operasyonel risk yönetimi hakkında bilgiler gösterilmiştir.

Risk yönetimi bankacılık faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bankanın genel stratejisine uygun olarak, risk yönetimi stratejisi bankanın kredi işlemlerinin gelişmesini sağlamak ve aynı zamanda risklerin yönetimi bakımında alınan önlemlerin güçlendirilmesi yönünde yürütülür. Stratejik açıdan risklerin yönetilmesi için risklerin hacmi belirlenir, risklerin control edilme kuralları oluşturulur ve tipik olarak bankanın her bir şubesinin yüzleştirdiği riskler (kredi riski, piyasa riski, operasyonel risk, likidite riski, özel riskler) hakkında detaylı bilgiler toplanır. Risk yönetimi süreci bankanın faaliyetlerine özgü olan risklerin belirlenmesi, değerlendirilmesi, onlar hakkında raporların hazırlanması, Kabul edilebilir risk limitlerinin belirlenmesi aracılığıyla onların kontrol edilmesi ve risklerin azaltılması üzere gerçekleştirilir. Risklerin değerlendirilmesi süreci bankanın hazırlamış olduğu risk haritasında detaylı bir şekilde yansıtılır. Bankada iş kredileri üzere borç alanlar değerlendirilirken borç alanların finansal

göstergeleri, kredi tarihi, rehin teminatı, kredinin teyini, borç alanların iş faaliyetlerinde tecrübesi, borç alana etki eden piyasa faktörleri ve dış faktörler dikkate alınır. Borç alanların tüketici kredileri üzere değerlendirilmesi bankanın iç kuralları ve “Scoring” sistemi aracılığıyla gerçekleştirilir.

Risk yönetimi komitesinin esas fonksiyonu banka risklerinin yönetilmesinde yönetim kuruluna yardım göstermektir. Risk yönetimi komitesinin kadrosu yönetim kurulunun üyelerinden ve risklerin yönetilmesi departmanının rehberinden oluşur. Komiteye yönetim kurulu başkanı rehberlik eder. Risk yönetimi komitesi risklerin yönetilmesi amacıyla bankada mevcut olan iç komitelerin faaliyetlerini ilişkilendirir. Komite toplantıları her çeyrekte en az bir defa yapılır ve bankanın denetim kuruluna rapor verilir. Risk yönetimi komitesi esas fonksiyonun dan kaynaklanan aşağıda gösterilen görev ve yetkilere sahiptir:

- Risklerin yönetilmesi ile ilgili kuralları hazırlamak ve yönetim kurulu ile anlaştıktan sonar onaylanması için denetim kuruluna sunmak;
- Risklerin yönetilmesi ile ilgili kuralları periyodik olarak değerlendirmek ve gerektiğinde yenilemek;
- Rehberliğe risklerin yönetimini güçlendirmek amacıyla bankanın örgütsel yapısında veya özel görevlerin sorumluluklarında değişikliğin yapılması ile ilgili bilgiler vermek;
- Risklerin yönetilmesini güçlendirmek amacıyla yönetim kuruluna tavsiyeler vermek ve bu tavsiyelerin yerine getirilmesi hakkında denetim kuruluna rapor vermek;

(<http://www.accessbank.az/>,2018).

3.2. ZİRAAT BANKASINDA OPERASYONEL RİSK

Bu alt bölümde Ziraat bankasında operasyonel risk yönetiminin işleyişi açıklanacaktır. Konuya girmeden önce Ziraat bankası hakkında kısaca bilgi vermekte fayda vardır.

Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Anonim Şirketinin 18 farklı ülkede şube ve temsilcilikleri bulunmaktadır. Ziraat bankası ilk defa 1863 yılında “Ulusal Hazine” gibi faaliyetine başlamıştır. “Hazineler” 1883 yılında yardım fonları ile değiştirilmiş ve banka 1888 yılından başlayarak faaliyetine resmi olarak “ZiraatBank” adı altında devam etmiştir. Ziraat bankasının vizyonu faaliyetde bulunduğu her yerde aynı kalitede hizmet sunan, müşterilerini ve insan kaynaklarını en değerli varlık olarak kabul eden, yenilikçi, sevilen ve değer verilen bir banka olmaktır. Bankanın misyonu ise müşterilerin ihtiyaç ve beklentilerini en iyi şekilde anlayan ve onları karşılamak için en doğru dağıtım kanallarına yönlendiren, müşterilere hizmet yapıları aracılığıyla ürün ve hizmetlerini en hızlı ve etkili hale getiren, deyerlerinin farkında olmakla birlikte uluslararası standartlara uygun verimli ve yararlı faaliyet gösteren, müşteri memnuniyetini her şeyden üstün tutan, Ziraat Finans Grubunun bir üyesi olarak Azerbaycan ekonomisi ve Azerbaycan-Türkiye ekonomik ilişkilerine değer katan bir banka olmaktır.

Şimdi esas konumuza yani Ziraat bankasında operasyonel risk yönetiminin açıklanmasına dönelim. Ziraat bankasının risk yönetimi ile ilgili kabul ettiği genel bir politikası vardır. Bu politika Azerbaycan Cumhuriyetinin “Bankalar Hakkında” Kanunu, Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankasının normatif karakterli yasal belgeleri, Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankasının Kurumsal Yönetim Standartları, Bazel Komitesinin bununla ilgili talepleri esas alınarak hazırlanmıştır. Politika bankada risk yönetiminin amaçlarını, fonksiyonlarını, temel ilkelerini ve araçlarını belirler. Politikada kullanılan bazı kavramların açıklaması şöyle gösterilmiştir:

- Risk: Beklenmeyen olayların banka sermayesine olumsuz etkisi ve bankanın faaliyet amaçlarının uygulama seviyesinin sınırlandırılması olasılığıdır.
- Risk yönetimi sistemi: Risklerin belirlenmesi, değerlendirilmesi, ölçülmesi, düzenlenmesi ve muhasebeleştirilmesini gösteren bir süreçtir.

Politikada aynı zamanda kredi riski, piyasa riski, operasyonel risk, imaj riski, stratejik risk, likidite riski gibi risk türleri ve riskle ilgili birçok kavramların açıklamasına da yer verilmiştir.

Operasyonel risk bankanın içsel süreçlerine bağlı olarak yetersizlik veya hatalar sonucunda başarısızlıkla sonuçlanmış insan kaynaklarından, yönetim sisteminden ve bankanın kontrol edemediği dışsal faktörlerden meydana gelen risklerdir. Operasyonel riske aşağıdakiler dahildir:

- İnsan kaynakları riski: Bankanın çalışanları tarafından onun faaliyetleri ile ilgili belirlenmiş yasal standartların ve banka içindeki kuralların ihlali sonucunda belirli bir miktarda maliyetin (zararın) ortaya çıkması riskidir. Banka insan kaynakları ile ilgili olarak risklerin yönetilmesi yönünde uygun personel politikası ve etkin bir risk yönetimini sağlayan örgütsel yapının oluşturulmasını öngörür. Banka işçilerinin profesyonellik kalitesinin ve yetkinliklerinin artırılması yönünde organizasyonlar düzenler ve iş kalitesi standartlarını korumak için uygun adımlar atır.
- Sistem riski: Bankadaki mevcut sistem ve teknolojiye kaynaklanan bir nedenle ortaya çıkan problemlerle ilgili belirli miktarda maliyetin (zararın) oluşması riskidir. Herhangi bir nedenden dolayı sistem ve teknolojiye kaynaklanan kayıplar insan kaynakları riski veya dış faktör riski olarak sınıflandırılmıştır. Sistem risklerinin yönetimi ve olası beklenen risk durumlarının tespit edilmesi yönünde bankanın teknolojiye sorumlu bir örgütsel bölüm ile birlikte koordineli çalışma hazırlanmıştır. Bankanın bilgi güvenliğinin sağlanması Merkez Bankasının “Bilgi Teknolojileri Standartı” esas alınarak uygun standartlara dayalı bir şekilde düzenlenmesi öngörülmüştür.

- Süreç riski: Bankada kural ve iş süreçlerinde olan hatalar veya farklı operasyon ve işlem çeşitleri kapsayan kuralların olmamasından kaynaklanan risktir. Banka bu tür riskin yönetilmesi amacıyla süreçlerin analizini yaparak uygun iş sürecinin sağlanmasını ve mümkün beklenen risklerin karşısının alınmasını öngören iş süreçleri hazırlamıştır.
- Yasal risk: Bankanın imzalanmış sözleşmelerinin mevcut mevzuat ve normatif davranışlar taleplerine uygun olmayan bir biçimde hazırlanması sonucunda ortaya çıkan maliyetlerden meydana gelen risktir. Bu tür bir riskin oluşma nedeni olarak bankanın ülke mevzuatının ve denetleyici kurumunun mevcut talimatlarına uyulmaması, sözleşme gerektirdiği kurallara uyulmaması veya bu kuralların ihlali örnek olarak gösterilebilir.

(<http://www.ziraatbank.az/>, 2018).

3.3. AGBANK'TA OPERASYONEL RİSK

AGBank açık anonim şirketi 1992 yılında kurulmuştur. Günümüzde Azerbaycanın en önde gelen bankalarından biri konumundadır. Bankanın esas faaliyet yönü Azerbaycan Cumhuriyetinin üretim ve ticaret sektörlerinin finansmanını sağlamaktır.

Risk yönetimi bankanı karşısına çıkabilecek riskleri belirlemeye, bu riskleri sınıflandırmaya, ölçmeye, bankanın yapısal bölümlerinin faaliyeti sonucu meydana gelen risklere maruz kalma seviyesini değerlendirmeye ve yönetmeye olanak sağlayan miktar ve kalite üzere amaç odaklarının toplamından ibarettir. Bu sistem aşağıda gösterilenleri içerir:

- Bankanın riske tahammül derecesi;
- Bankanın risk iştahı;
- Baankanın kabul ettiği risklerin listesi ve onların önemlilik derecesi;
- Bankanın maruz kaldığı esas risk çeşitlerinin değerlendirilmesi yöntemleri;
- İç kısıtlamalar sistemi (normlar ve limitler);
- Kararların kabulü ve yetkilerin dağıtımı;

- Limitlerin kontrolü;
- Modern finansal araçların Azerbaycan piyasasına adapte edilerek risklerin ölçülmesi

AG Bankası kendi dahilinde en önemli risk faktörlerini belirlemiş ve her birinin yönetimi ile ilgili ayrı bir politika hazırlamıştır. Risk faktörleri 5 gruba ayrılmıştır:

1. Kredi riski
2. Likidite riski
3. Piyasa riski
4. Operasyonel risk
5. Faiz riski.

Konumuz operasyonel risk olduğu için bu risk türünün açıklamasına yer verilecektir. AG Bankasında operasyonel risk yönetimi süreci şöyledir:

RSCA (Risk Self-Control and Assesment) sistemi esasında bankada mevcut olan ve karşısına çıka bilecek tüm operasyonel riskler sınıflandırılır ve onların etki derecesi belirlenir. Böylece bankanın karşılaştığı tüm operasyonel risklerin kaydı yapılarak RSCA modeli aracılığıyla hangi operasyonel riskin bankaya ne derecede önemli etkide bulunduğu belirlenir. Bundan sonra ise bu riskten kaçma bilmek için önlemler alınır.

(<https://agbank.az/>, 2018).

3.4. AFB BANKASINDA OPERASYONEL RİSK

“AFB Bank” 2008 yılı kasım ayında azerbaycan Merkez Bankası tarafından 253 numaralı lisans almıştır. Bankanın misyonu düzgün ve kaliteli hizmet göstererek müşterilerin itibar ve güvenini kazanmaktır. Bankanın stratejisi ise bilimsel ve teknolojik yenilikler uygulayarak bankacılığa yeni standartlar getiren bir bankaya dönüşmektir. AFB bankası açısından operasyonel risk kavramına ve nasıl yönetildiğine açıklık getirelim.

Operasyonel risk yetersiz ve başarısızlıkla sonuçlanmış iç süreçlerden, insanların veya sistemlerin etkisinden, harici olaylardan kaynaklanan risktir. Operasyonel risk yönetimini düzenleyen esas prensipler aşağıda gösterilenleri belirleyen bankanın iç dökümanlarında yansıtılır:

- Bankanın örgütsel yapısı, yetki dağılımı, fonksiyonel yükümlülükleri, yapısal bölümlerin, çalışanların iletişimi, bilgi değişimi;
- Bankacılık işlemlerinin yürütülmesini belirleyen kurallar, prosedürler, muhasebe politikası, iç süreçlerin organizasyonu;
- Sistemlerin işlem görmelerinin kural ve prosedürleri (teknik, bilgilendirici vb.);
- Raporların ve diğer bilgilerin düzenlenmesi ve sunulması kuralları;
- İşçilerin motivasyonu kuralları.

Operasyonel risk derecesinin artmasının karşısını almak için istatistik bilgilerin sürekli öğrenilmesi aracılığıyla izlemeler yapılır. Operasyonel risklerin izlenmesi hem yapısal bölümler, hem de genel olarak banka üzerinden gerçekleştirilir. Operasyonel risklerin kontrol edilmesi ve en aza indirilmesi aşağıda gösterilen önlemlerin alınmasını öngörür:

- Operasyonel riskleri meydana getiren faktörlerin en aza indirilmesi amacıyla bankanın örgütsel yapısının, iç düzenlemelerinin, kural ve prosedürlerin oluşturulması;
- İşlemler üzere belirlenmiş limitlere uyulmasının kontrol edilmesi;
- Bilgi ve maddi duran varlıklara erişim kurallarına uyulması;
- Gelecekte önlem almak amacıyla sistem hatalarının öğrenilmesi;
- Nitelikli uzmanların işe alınması;
- İçsel ve belgelendirilmiş kontrol;

(<https://afb.az/az>, 2018)

3.5. BANK AVRASIYA'DA OPERASYONEL RİSK YÖNETİMİ

“Bank Avrasiya” Azərbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankasının 28 kasım 2007 tarihli, 251 numaralı “Banka faaliyetinin gerçekleştirilmesi hakkında bank lisansı” esasında faaliyet göstermektedir.

“Bank Avrasiya”nın vizyonu cumhuriyetin bölgesel merkezlerinde bulunan bir satış ağı aracılığıyla küçük ve orta ölçekli işletmelere ve aynı zamanda nüfusun üst ve orta gelirli sektörlerine her türlü bankacılık hizmetini sunan lider bir evrensel banka haline gelmektir.

“Bank Avrasiya”nın misyonu ise, her müşteri için karlı bir paket şeklinde sürekli bir şekilde gelişen ve motive olmuş bir ekiple geniş bir bankacılık hizmetleri yelpazesi sunmak ve toplumun gelişimini sosyal projeleriyle desteklemektir.

“Bank Avrasiya”da risk yönetimi Azərbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankasının “Bankalarda kurumsal yönetim standartlarının uygulanması kuralları”na, kredi işletmelerinde risk yönetimine dair Bazeli komitesinin tavsiyelerine, bankalarda risk yönetimi kurallarına, bankanın “Risk yönetimi politikası”na, risk yönetimi metodolojisine ve bu alan üzere iç kural ve prosedürlere uygun bir şekilde gerçekleştirilir. Risk yönetiminin esas prensipleri bankanın karla çalışmasını sağlamak ve sermayesini artırmaktır.

Risk yönetimi süreci bankanın faaliyetine özgü olan risklerin belirlenmesi, değerlendirilmesi, onlar hakkında raporların hazırlanması, makul risk limitlerinin belirlenmesi aracılığıyla risklerin kontrol edilmesi ve azaltılmasıdır.

Operasyonel risk dahili süreçlerin icrası, personelin hareketleri, bilgi sistem ve teknolojilerinin çalışmaları ile ilgili hatalar ve harici olayların etkisi sonucunda kayıpların ortaya çıkması ihtimalidir. Operasyonel risk yetkilerin dağıtımı, faaliyetin düzenlenmesi, banka teknolojilerinin otomatikleştirilmesi, kayıpların muhasebeleştirilmesi, risk haritalarının

oluşturulması, riskin esas göstergelerinin izlenmesi, iç kontrol sisteminin geliştirilmesidir. (<https://bankavrasiya.az/>, 2018).

3.6. BANK RESPUBLİKA’DA OPERASYONEL RİSK

Bank Respublika 22 mayıs 2002 tarihinde Azərbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankasının lisansı ile açılmış ve bu yıllarda ülkenin önde gelen bankalarından birine çevrilmiştir. Banka, kendi misyonunu aşağıdaki gibi belirlemiştir:

- Biz Azərbaycan banka sektörünün önemli katılımcısıyız ve ülkenin finansal istikrarının desteklenmesini öncelik olarak görüyoruz;
- Ülke vatandaşlarının mali kapasitelerini gerçekleştirmelerine yardımcı oluyoruz;
- Şirketlerin toplumumuz için değerli olmalarına yardım ediyoruz;
- Müşteriler ve çalışanlar bankanın en değerli sermayesidir.

“Bank Respublika”da risk yönetimi Azərbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankasının ve finansal piyasaların kontrol departmanının uygun düzenlemelerine, Bazel komitesinin tavsiyelerine, aynı zamanda banka dahili kural ve prosedürlere uygun olarak gerçekleştirilir.

Risk yönetimi sistemi bankanın stratejik amaçlara ulaşması yönünde mümkün kayıplar ve onların hacminin azaltılmasına yönelik tüm risk çeşitleri (kredi riski, likidite riski, döviz riski, operasyonel risk, çevresel ve sosyal riskler) arasındaki ilişkini dikkate alır ve onların bankanın faaliyetine etkisini değerlendirir.

Operasyonel risklerin azaltılması için “Bank Respublika”da cinayet, şüpheli işlemler vasıtasıyla elde edilmiş kirli paraların aklanması ve terörizme finansal yardım edilmesine karşı banka bazı önlemler alır. “Bank Respublika”da “know your customer” (müşterini tanı) taleplerini karşılayan müşteri kabulü politikası mevcuttur ve bu politika vasıtasıyla banka kendisi için kabul etmiş olduğu ortalama risk seviyesinden yüksek müşterilerin değerlendirilmesini yapar. Kirli paraların aklanmasının

karşısının alınması ve şüpheli işlemlerin araştırılması meseleleri risk bloğu tarafından gerçekleştirilir. Bu görevi yerine getirmek için sorumlu şahıs (Anti Money Laundering Officer) belirlenmiştir. Sorumlu şahıs tüm departman ve şubelerde para aklamayı önleme bağlamında iç prosedür ve kurallarına uyumu kontrol eder.

(<https://www.bankrespublika.az/>, 2018).

3.7. YAPI KREDİ BANK AZERBAYCAN'DA OPERASYONEL RİSK.

“Yapı Kredi Bank Azerbaijan” QSC 11 Ocak 2000 tarihinde “Koçbank Azərbaycan LTD” adı ile Azerbaijan Cumhuriyeti Merkez Bankasından 243 numaralı bankacılık faaliyetlerinde bulunmak için lisans almıştır. 2005 yılı Eylül ayında Türkiye'deki “Yapı Kredi Bank A.Ş.” de “Koç finansal hizmetleri” ailesine üye olmuştur. “Koçbank Azərbaycan LTD” 2007 yılının başlangıcından itibaren faaliyetini “Yapı Kredi Bank Azerbaijan” adı altında devam ettirmektedir. Bankanın isim değişikliği kurucusu olan yapının (Koçbank) bir başka ortak banka ile birleşmesi ile ilgilidir.

2012 Eylül ayında dünyanın en iyi on kredi kartı markalarından biri olan “Worldcard”ı Azerbaijan müşterilerine sunan banka, aynı zamanda internet bankacılığı, mobil bankacılık gibi yenilikçi ürünlerini de kısa sürede kullanıma açmıştır.

Yapı Kredi Bank Azerbaijan QSC, dünyaca ünlü Unicredit (İtalya) ve Yapı Ve Kredi Bankası A.Ş. (türkiye) bankalarının bir yan kuruluşudur. Bankanın yönetim yapısı kurucu (pay sahipleri), denetim kurulu, denetim komitesi, genel kurul ve yönetim kurulundan oluşmaktadır.

(<https://www.yapikredi.com.az/>, 2018).

Yapı Kredi Bank Azerbaijan'da risk yönetimi bankanın risk yönetimi komitesi tarafından yürütülmektedir. Komite bankanın kalıcı çalışan organıdır ve bankanın faaliyeti sonucunda yaranan riskler hakkında bilgiye sahip olan yönetim kurulu üyelerinden ve bankanın yapısal

bölümlerinin rehberlerinden oluşmaktadır. Komite riskleri yönetmek amacıyla bankanın mevcut iç komitelerinin faaliyetlerini ilişkilendirir ve mevzuata göre belirlenen kurallara uygun olarak banka denetim kuruluna rapor verir.

Komite aşağıdaki yetkilere sahiptir:

- Bankanın çeşitli risk türleri üzere uygun limitlerini hazırlamak ve denetim kuruluna sunmak;
- Bankanın kredi, aktif ve pasiflerini yönetme komiteleri için uygun şekilde onaylanmış limitlerin uygulanma durumunu değerlendirmek;
- Risk yönetimi standartları ve kuralları çerçevesinde bankanın yapısal bölümlerine uygulanması zorunlu olan talimatlar vermek;
- Mevzuat tarafından belirlenen diğer yetkileri yerine getirmek.

Komitenin görevleri aşağıdakileridir:

- Büyük riskler ve onların azaltılması için yönetim kuruluna önerilerde bulunmak;
- Yatırım kayıplarını değerlendirmek ve denetim kuruluna rapor vermek;
- Esas araçların hacmini değerlendirmek ve onların bu yıl finansal araç gibi saklanılmasına ait önerilerde bulunmak;
- Risk yönetimi ile ilgili kuralları hazırlamak, yönetim kurulu ile anlaştıktan sonra denetim kuruluna sunmak;
- Risk yönetimi ile ilgili kuralları zaman zaman değerlendirmek ve gerektiğinde yenilemek.

(https://www.yapikredi.com.az/Files/Riskleri_Idare_Edilmesi_Haggi_nda.pdf, 2018).

3.8. ASB (AZƏRBAYCAN SƏNAYE BANKI) BANKASINDA OPERASYONEL RİSK

ASB 28 Eylül tarihinde Merkez bankasının 241 numaralı lisansına faaliyete başlamıştır. ASB'nin stratejik vizyonu sürdürülebilir büyüme ve katma değer yaratmakla finans sektöründe müşterilerine en kaliteli ve hızlı hizmet suna bilen, paydaşlarının ve çalışanlarının bir parçası olmaktan gurur ve mutluluk duyduğu, güvenli ve sosyal sorumluluğunun farkında olan bir banka olmaktır. Bankanın genel stratejisi aşağıdaki gibidir:

Müşterilere kaliteli hizmet sunmak ve bu alanda ülkenin bankacılık sektöründe ilk sıralarda yer almak;

- Ülke ekonomisinin ve bankacılık sektörünün gelişimini desteklemek – ekonomik ve endüstriyel projeleri finanse ederek ülke ekonomisinin gelişiminde aktif bir rol oynamak, yeni bankacılık ürünleriyle bankacılık sektörünün gelişimin i desteklemek;
- Güvenilir ve istikrarlı bir banka olmak;
- Devletin, pay sahiplerinin ve çalışanların çıkarlarını korumak – devlet politikalarını desteklemek, hissedarların belirledikleri hedefleri takip etmek, yasalara uygun olarak devlete, hissedarlara ve çalışanlara yüksek vergi, temettü ve maaş sağlamak suretiyle çıkarlarını korumak;
- Hissedarlar için yüksek değere sahip ve karlı bir banka olmak;
- Güçlü bir finansal ve likidite konumunu korumak;
- Hizmetin kalitesini ve müşteri memnuniyetini artırmak;
- Verimli ve esnek bir kurumsal yönetim ve bilgi teknolojisi sistemine (organizasyon yapısı, yönetim modeli, insan kaynakları, finans, riskler, denetim, bilgi teknolojisi vb.) sahip olmak;

- Ülke içinde ve dışında olumlu bir imaj oluşturmak, halkla, müşterilerle, partnerlerle sağlıklı ilişkiler kurmak;
- Ülkenin önde gelen bankalarından biri olmak.

ASB ASC, bankanın karşılaştığı veya beklenen risklerin yönetimi amacıyla ana yönlerini kendi risk politikasında belirlemiştir. Bankanın risk politikası risk yönetimi sürecinin organizasyonu, yetki dağılımı, kilit risk faktörleri, risk ölçümü ve analizi vb. kapsamaktadır. Banka risk yönetimi sürecini Merkez bankasının normatif yasal belgeleri, bankanın iç düzenlemeleri, Bazel komitesinin ilgili ilkeleri, Sponsor Organizasyon Komitesinin (COSO) “Kurumsal Risk Yönetimi Çerçevesi” ve aynı zamanda finansal kurumlar tarafından uygulanan diğer standartlar ve kurallar esasında yürütmektedir. ASB’nin “Risk Politikası” dört ana risk faktörü belirlemiştir:

1. Piyasa riski
2. Kredi riski
3. Likidite riski
4. Operasyonel risk.

Operasyonel risk, yetersizlik veya başarısızlıkla sonuçlanmış iç süreçlerden, kişilerden, sistemlerden, veya harici olaylardan kaynaklanan kayıp riskidir. Banka, faaliyetlerinin sonucunda maruz kaldığı riskleri en aza indirmek için önlemler alır. Bankacılık faaliyetleri sırasında operasyonel risklerin oluşma sıklığını ve nedenlerini belirleyerek bu durumları ortadan kaldırmak için önlemler alınmaktadır. Bu amaçla ASB, Denetim, Merkezi Operasyon, İç kontrol ve Risk yönetimi bölümlerinin ortak faaliyetlerine dayalı olarak operasyonel risk yönetimi sistemi kurmuştur.

(<https://www.asb.az/>, 2018).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Daha önceki bölümlerde riskin banka ve banka yöneticilerinin karşılaştığı en büyük sorunlardan biri olduğunu söylemiştik. Risk ne kadar büyük sorun olsa da, karşısını almak bazen ne kadar zor olsa da mümkünsüz değildir. Riskin bankaya getireceği zararın, olumsuz etkinin engellenmesi etkin bir risk yönetimi sürecine bağlıdır. Her banka karşılaacağı riskleri tahmin edebilmeli, bu risklerin analizini yapmalı, hangi önlemlerin alınacağını ve eğer beklenen bu olumsuz durum gerçekleşirse hangi işlerin yapılacağını belirlemelidir.

Bu çalışmada bankaların karşılaştıkları öne çıkan risk türleri ve bunların en önemlilerinden olan operasyonel risk incelenmiştir. Günümüzde operasyonel riskleri belirlemek ve etkin bir operasyonel risk yönetimi süreci gerçekleştirmek bankaların en önemli hedeflerinden biri haline gelmiştir.

KAYNAKÇA

- Frank Knight, (1921), Risk, Uncertainty, Profit (Erişim tarihi: 06.02.2018)
- <http://banker.az/banklarda-riskl%C9%99rin-novl%C9%99ri-giris/> (Erişim tarihi: 14.03.2018)
- https://en.wikipedia.org/wiki/Operational_risk (Erişim tarihi: 16.03.2018)
- https://www.credit-suisse.com/governance/doc/operational_risk.pdf (Erişim tarihi: 18.03.2018)
- https://www.investopedia.com/terms/o/operational_risk.asp (Erişim tarihi: 22.03.2018)
- Sadigov, Huseynov, Zeynalov, Kurumsal Finans, Bakü, 504 (Erişim tarihi: 25.02.2018)
- Mir-Bəşirova, Quliyeva, Banklar haqqında: Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi (Erişim tarihi: 10.11.2017)
- <http://banco.az/az/indikator> (Erişim tarihi: 14.11.2017)
- <http://banco.az/az/news/bank-haqqinda-ilkin-anlayis> (Erişim tarihi: 21.10.2017)
- <http://banco.az/az/news/investment%20banking-nedir> (Erişim tarihi: 22.10.2017)
- <http://banker.az/bankciligin-inkisaf-tarixin%C9%99> (Erişim tarihi: 25.12.2017)
- <http://banker.az/banklarin--novl%C9%99ri-movcuddur/> (Erişim tarihi: 12.01.2018)
- <http://economy.gov.az> (Erişim tarihi: 09.03.2018)
- http://www.accessbank.az/az/page/risk_management (Erişim tarihi: 09.03.2018)

02.05.2018)

<http://www.ekodialog.com/Makaleler/bankaciligin-tarihsel-gelisimi.html>
(Erişim tarihi: 20.12.2017)

http://www.ziraatbank.az/risklerin_idare_edilmesi/emeliyyat_riski (Erişim tarihi: 06.05.2018)

<https://afb.az/az/search?q=emeliyyat+riski> (Erişim tarihi: 12.05.2018)

<https://agbank.az/az/about-bank/riskl-rin-idar-edilm-si/> (Erişim tarihi: 10.05.2018)

<https://az.wikipedia.org/wiki/Bank> (Erişim tarihi: 29.10.2017)

https://az.wikipedia.org/wiki/Bazel_II (Erişim tarihi: 24.03.2018)

https://az.wikipedia.org/wiki/Risk_menecment (Erişim tarihi: 18.03.2018)

<https://bankavراسiya.az/> (Erişim tarihi: 13.05.2018)

<https://paratic.com/ticari-bankacilik-nedir-gorevleri-nelerdir/> (Erişim tarihi: 15.01.2018)

<https://www.asb.az/> (Erişim tarihi: 16.05.2018)

<https://www.bankrespublika.az/> (Erişim tarihi: 13.05.2018)

<https://www.cbar.az/pages/about-us/history/> (Erişim tarihi: 07.01.2018)

<https://www.yapikredi.com.az/> (Erişim tarihi: 15.05.2018)

Sanchez, Luis; Ceske, Robert; Hernandez, Jose (1 December 2000). "Quantifying Event Risk: The Next Convergence". Journal of Risk Finance (Spring 2000).) (Erişim tarihi: 30.03.2018)